

Economisch-Statistische Berichten

Een vrije melkprijs

★

Dr P. S. Pels

Het systeem van loonbeheersing

★

Drs J. C. Brezet

Actieve geldmarktpolitiek

★

Drs C. van den Berg en Drs J. R. van Weel

De financiële behoeften der
gemeenten

★

C. Vermey

Ontwikkeling van het luchtvracht-
vervoer

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

38e JAARGANG

N° 1873

WOENSDAG 22 APRIL 1953

KAS-ASSOCIATIEN.V.
SPUISTRAAT 172, AMSTERDAM-C

BETALEN • BEWAREN • BEHEREN

Giro's naar alle banken en
giro-instellingen

Abonneert U op

DE ECONOMIST

Maandblad onder redactie van Prof. P. Hen-
nipman, Prof. P. B. Kreukniet, Prof. H. W.
Lambers, Th. Ligthart, Prof. J. Tinbergen,
Prof. G. M. Verrijn Stuart, Prof. F. de Vries,
Prof. J. Zijlstra.

Abonnementsprijs f 22.50; fr. p. post f 23.60;
voor studenten f 19.—; franco per post f 20.10.

Abonnementen worden aangenomen door de
boekhandel en door uitgevers

DE ERVEN F. BOHN TE HAARLEM

* * * Adverteer in de E.-S.B. * * *

Te koop van particulier in
goede staat zijnde **MUDDE** 3-
delige **AUTOKOFFER**. Prijs
f 70.—. Br. onder no. 17-6, Bur.
v. d. blad, Postbus 42, Schie-
dam.

AUSTIN A 40 1948 met kachel
en schuifdak, lichtgroen, in
pr. st. Burg. s' Jacoblaan 40,
Bussum.

GEMEENTE ELST (O.B.)

Herbouwplichten ter overneming beschikbaar, ge-
schikt voor de bouw van een

FABRIEKSRUIMTE

van plm. 4300 m² en een van 5000 à 6000 m². Te ver-
wachten rijksbijdrage in de bouwkosten f 35.000 à
f 40.000 resp. f 40.000 à f 45.000.

Stichting moet geschieden op gemeentelijk industrie-
terrein nabij Spoorstation. Elst ligt op 8 km afstand
van Arnhem en Nijmegen aan de autosnelweg tussen
deze steden, terwijl de autosnelweg naar Rotterdam
onder Elst zal uitkomen. Frequente treinverbinding
naar alle richtingen.

Inlichtingen verstrekt de gemeentesecretaris.

R. MEES & ZONEN

- A° 1720

BANKIERS & ASSURANTIE-MAKELAARS

ROTTERDAM

AMSTERDAM - 's-GRAVENHAGE
DELFT - SCHIEDAM - VLAARDINGEN

ZEND Uw opdrachten

TIJDIG in

EERSTE NEDERLANDSCHE

Verzekering-Mij. op het Leven en tegen Invaliditeit N.V.

Aanpassing van ondernemingspensioen-
en spaarfondsen aan de
NIEUWE WETTELIJKE BEPALINGEN

Kantoor: Bellevuestraat 2, Dordrecht, Telefoon 01850-5345

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochweg 122, Rotterdam-W.
Telefoon 38040. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam.

Redactie-adres voor België: Seminarie voor Gespecialiseerde
Economie, 14, Universiteitstraat, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochweg 122, Rotterdam-W.

Abonnementsprijs, franco per post, voor Nederland en de
Uniegebieden en Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f 26,—,
overige landen f 28,— per jaar. Abonnementen kunnen
ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per
ultimo van het kalenderjaar.

Losse nummers 75 cts.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor West-
zeedijk, Rotterdam-W.

Advertenties. Alle correspondentie betreffende advertenties
te richten aan de Koninklijke Nederlandsche Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam. (Telefoon
69300, toestel 1 of 3).

Advertentie-tarief f 0,30 per mm. Contract-tarieven op aan-
vraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten”
f 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt
zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van
redenen te weigeren.

Een vrije melkprijs

Melk is een waardevol en veelzijdig voedsel, dat voor de volksgezondheid van primaire betekenis mag worden geacht. De Nederlandse Overheid is zich daarom de laatste jaren intensief blijven bemoeien met de melkvoorziening, en vooral het handhaven van een relatief lage prijs heeft bijgedragen tot een vergroting van het melkverbruik. Dit bedraagt de laatste jaren rond 160 kg per hoofd per jaar hetgeen in vergelijking met vele andere landen zeer bevredigend mag worden genoemd.

Ook is melk het hoofdproduct van onze landbouw, en deze landbouw is dus in hoge mate geïnteresseerd bij het melkbeleid van de Regering.

Dit beleid heeft deze week een nogal ingrijpende koerswijziging ondergaan, doordat nl. de maximumprijs voor consumptiemelk is komen te vervallen, tegelijk met een aantal regelingen welke nodig waren om de melkvoorziening te waarborgen. Een en ander kwam niet onverwacht want reeds in November 1952 waren door de Minister van Landbouw toezeggingen in deze richting gedaan ¹⁾.

Wordt nu de melk geheel aan het vrije spel van de economische krachten overgelaten en dus de toestand van vóór 1940 hersteld? Ware dit het geval dan zou een prijsstijging voor de consument in de orde van grootte van 40 à 50 pCt niet denkbeeldig zijn.

Langs verschillende wegen wordt een prijsstijging echter nog tegengegaan. Zo blijft de verplichte standaardisatie op 2½ pCt vet gehandhaafd; volle melk zou belangrijk duurder moeten zijn. Er is wederom een Zuivelfonds ingesteld, waarmee de veehouderij een toeslag op de consumptiemelk blijft betalen, welke groter is naarmate de zuivelproducten beter in de markt liggen. Tenslotte blijft ook de toeslag uit het Landbouw Egalisatie Fonds gehandhaafd, waartoe voor dit jaar met een bedrag van

f 74 miljoen wordt gerekend. Slechts de kosten van de melkaanvoer naar de tekortgebieden en de daarmee verband houdende verhoging van de producentenprijs in deze gebieden zullen in hogere prijzen voor de consument moeten worden gevonden.

Over de grootte van deze prijsstijging bestaat ook in de kringen van het daarbij direct betrokken bedrijfsleven nog onzekerheid. Hoofdzakelijk zal deze prijsverhogende tendentie zich op den duur in de grote bevolkingscentra voordoen. Daar het melktekort in het voorjaar het kleinst is behoeven in de eerstkomende maanden nog geen prijsverhogingen van betekenis verwacht te worden. De Regering wil bovendien prijsverschillen in het land zoveel mogelijk voorkomen door de toeslag uit het Landbouw Egalisatie Fonds naar gebieden te differentiëren, binnen het raam van het beschikbare totale bedrag. Hierbij zullen echter willekeurige grenzen moeten worden getrokken, hetgeen de uitvoering ten zeerste zal bemoeilijken.

Het herstel van de vrije prijsvorming hergeeft de producenten in de tekortgebieden het profijt van een gunstige ligging. De bedrijven die bij de consumptiemelkvoorziening zijn betrokken krijgen echter een grote verantwoordelijkheid opgelegd; niet alleen de bedrijven die melk distribueren, doch ook de producenten, voor zover zij, zoals bijv. velen in West-Nederland, georganiseerd verkopen.

Dat de Overheid niet geheel op een feilloze werking van de concurrentie vertrouwt moge blijken uit het voorbehoud om bij ongemotiveerde prijsstijging dwingend in te grijpen. Het subsidiëren van een product, dat niet meer aan een maximumprijs is gebonden, is op zichzelf reeds een experiment, waarbij dit voorbehoud moeilijk kan worden gemist.

¹⁾ Zie: „Nieuwe fase in het zuivelbeleid” in „E.-S.B.” van 4 Februari 1953.

²⁾s-Gravenhage.

Ir C. M. HUPKES.

INHOUD

	Blz.		Blz.
Een vrije melkprijs, door Ir C. M. Hupkes	303	Aantekeningen:	
Het systeem van loonbeheersing, door Dr P. S. Pels	305	Geldpolitiek en de Londense geldmarkt, door F. I. H. Vos	317
Actieve geldmarktpolitiek, door Drs J. C. Brezet	307	Olie in het Nabije Oosten	317
De financiële behoeften der gemeenten, door Drs C. van den Berg en Drs J. R. van Weel	310	Geld- en kapitaalmarkt, door Drs J. C. Brezet	318
Ontwikkeling van het luchtvrachtvervoer, door C. Vermey	314	Statistieken:	
London Letter, door Henry Hake	316	Emissies in 1953	319
		Gecombineerde maandstaat van de grote banken in Nederland	319
		Wisselkoersen	320

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen; F. de Vries; C. van den Berg (secretaris). Redacteur-Secretaris: A. de Wit. Assistent-redacteur: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. Vlerick.

DE ARTIKELN VAN DEZE WEEK

Dr P. S. PELS, Het systeem van loonbeheersing.

Schrijver tracht in dit artikel een zo objectief mogelijk beeld te geven van de inhoud en de betekenis van het S.-E.R.-advies inzake het in de naaste toekomst te volgen systeem van loonbeheersing. Samengevat zegt schrijver, dat voor de naaste toekomst weinig of geen verandering in het bestaande systeem van loonbeheersing behoeft te worden aangebracht. De aandrang, welke ca twee jaar geleden kon worden geconstateerd „dat de Overheid zich losser zal maken van de door haar geleide loonpolitiek” — Mr Dr A. A. van Rhijn in „E.-S.B.” van 9 Januari 1952 — blijkt na twee jaar — althans in de S.-E.R. — voor de naaste toekomst — wederom een periode van ca twee jaar — niet bijzonder groot te zijn. Integendeel, de Raad heeft zeer nadrukkelijk uitgesproken, dat voorsnog de huidige organisatie van de loonpolitiek gehandhaafd dient te worden, hetgeen dus een voorlopige bestendiging betekent van de geleide loonpolitiek. Met de publicatie van het advies is een belangrijke bouwsteen aangedragen voor een verdere openbare, constructieve discussie over het steeds actuele probleem van de loonpolitiek.

Drs J. C. BREZET, Actieve geldmarktpolitiek.

Schatkistpapier vormt reeds jarenlang het kwantitatief belangrijkste actief der banken. Naarmate een renteverlaging door het aflöpen van oud schatkistpapier en het uitgeven van nieuw doorwerkt, zullen de geldgevers op de geldmarkt hiervan de gevolgen ondervinden. Ook de open markttarieven voor schatkistpapier zullen deze verlaging weerspiegelen zodra de rust op deze markt weer zal zijn teruggekeerd. Het Ministerie van Financiën heeft sinds Mei 1952 de schatkistpapierrente — waarschijnlijk op grond van de ruime kaspositie van het Rijk — enige malen verlaagd. Een motief voor de gevolgde politiek kan worden gezocht in het streven de banken te dwingen, hun middelen op langer termijn aan het Rijk toe te vertrouwen. Was zulks uitgesproken bij de verandering van 19 Mei 1952 te constateren, ook bij de laatste wijziging per 7 April jl. is, zij het op minder in het oog vallende wijze, een differentiatie toegepast.

Drs C. VAN DEN BERG en Drs J. R. VAN WEEL, De financiële behoeften der gemeenten.

De definitieve oplossing van de regeling van de financiële verhouding tussen Rijk en gemeenten is nog niet gevonden. Het nieuwe ontwerp van de Commissie-Oud biedt deze niet. Geheel in het voetspoor van de oude regelingen gaat ook dit ontwerp niet uit van een raming van de financiële behoeften van de gemeenten, maar van de in het verleden voor de gemeenten (critiekloos aanvaarde) vastgestelde uitkeringen, waarbij de uitkeringen in de jaren 1953 tot en met 1955 in principe evenredig met het inwonertal zullen geschieden. Schrijvers constateerden dat de nettolasten per hoofd der bevolking in de jaren 1948 tot en met 1951 niet onaanzienlijk stegen. Is dit ook in de komende jaren het geval, dan komen de gemeenten, ook onder de nieuwe regeling, noodzakelijkerwijs in moeilijkheden. Aanknappend aan de gedachte welke

ten grondslag lag aan een door het Nederlandsch Economisch Instituut verricht proefonderzoek, nl. dat gemeenten in principe dezelfde functies vervullen en zich dus uitstekend lenen voor „bedrijfsvergelijking”, doen zij de suggestie de lasten van de gemeenten, zowel per hoofdstuk der jaarrekening, als per functie, op een bepaalde wijze te analyseren, in het vermoeden dat met behulp van de op deze wijze gevonden regelmatigheden met betrekking tot de lasten der gemeenten, een bijdrage kan worden geleverd tot de definitieve regeling van de financiële verhouding; dan gebaseerd op de financiële behoeften der gemeenten.

C. VERMEY, Ontwikkeling van het luchtvrachtvervoer.

Het goederenvervoer door de lucht zal, indien de voor tekenen niet bedriegen, ondanks de snelle groei in de achterliggende jaren, in een niet te verre toekomst de omvang van het passagiersvervoer evenaren zo niet voorbij streven. De snelle ontwikkeling der voortstuwingstechniek staat er borg voor dat de schroefturbine over enkele jaren op grote schaal toepassing zal vinden en de exploitatiekosten aanmerkelijk zal verlagen. En dit is een étape op de weg die naar groter efficiëntie en dienovereenkomstig goedkoper, sneller en veiliger vervoer zal leiden en het vliegtuig zal stempelen tot het vervoermiddel par excellence.

— SOMMAIRE —

Dr P. S. PELS, Le système de contrôle des salaires.

L'auteur s'efforce de donner une image aussi objective que possible de la signification de l'avis émis par le Conseil Social et Economique concernant le système de contrôle des salaires qui sera appliqué prochainement aux Pays-Bas.

Drs J. C. BREZET, Une politique monétaire active.

L'auteur discute la politique menée durant les dernières années par le gouvernement néerlandais en matière d'intérêt au marché financier. Il examine les motifs qui ont conduit à cette politique.

Drs C. VAN DEN BERG et Drs J. R. VAN WEEL, Les besoins financiers des communes.

La solution définitive du règlement des rapports entre l'État et les communes en matière de finances n'a pas encore été trouvée. Les auteurs de l'article proposent une nouvelle façon d'analyser les charges des communes et espèrent de la sorte pouvoir contribuer à la découverte d'une solution durable.

C. VERMEY, Le développement du fret aérien.

Le transport de marchandises par air atteindra, dans un avenir assez proche, le niveau du trafic de passagers et le dépassera peut-être.

Het systeem van loonbeheersing

In de afgelopen maanden was enige stilte ontstaan na de in verschillende publicaties gevoerde discussie betreffende de ongetwijfeld actuele vraag, in hoeverre het *wenselijk* zou zijn meer vrijheid in de door de Overheid geleide loonpolitiek te brengen. Over dit inderwerp zijn destijds in dit blad ¹⁾ door Mr Dr A. A. van Rhijn enkele opmerkingen gemaakt „in de hoop, dat een en ander tot een verdere bespreking zal kunnen stimuleren”. Opmerkelijk is, dat, behoudens een enkele uitzondering, van een dergelijke verdere bespreking weinig gekomen is, althans niet ten aanzien van de vragen en argumenten, welke door genoemde auteur naar voren waren gebracht. Op zichzelf valt dit te betreuren, omdat de uitgangspunten en de stellingen van de heer Van Rhijn m.i. voldoende basis vormden voor een discussie omtrent de vraag, in hoeverre het *mogelijk* zou zijn aan de in verschillende kringen wenselijk geachte meerdere vrijheid in de loonpolitiek concrete inhoud te geven. Hierbij zou dan voorop hebben moeten staan het feit, dat „zolang de Overheid zich nog met de strategische punten van het nationale economische leven moet bezighouden — en er is geen uitzicht dat hierin spoedig verandering zal komen — het niet wel mogelijk (zal) zijn de loonpolitiek hierbij uit te zonderen”.

In de enkele publicaties betreffende een meerdere vrijheid in de loonpolitiek wordt op deze kwestie niet ingegaan, waarschijnlijk als gevolg van het feit, dat alom erkend en aanvaard wordt, dat over de betreffende „strategische punten” — en dus ook over de loonpolitiek — steeds een overleg van de Overheid met het georganiseerde bedrijfsleven plaatsvindt. Hierbij komt, dat in steeds toenemende mate het toporgaan van het bedrijfsleven, i.c. de Sociaal-Economische Raad, aan de Regering adviezen uitbrengt, welke ten nauwste samenhangen met bedoelde strategische punten. Bovendien valt het op, dat in de desbetreffende publicaties weinig of geen aandacht wordt besteed aan de vraag, in hoeverre een grotere vrijheid in de loonpolitiek in de praktijk gerealiseerd zou moeten worden, hetgeen waarschijnlijk verband houdt met de huidige organisatie van de loonpolitiek, welke door een overleg van de Overheid met het bedrijfsleven wordt gekenmerkt ²⁾.

Daarom is het op zichzelf verheugend, dat de Sociaal-Economische Raad in de gelegenheid werd gesteld door een daartoe strekkend verzoek om advies van de Minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid zich nader omtrent de huidige loonpolitiek te beraden. Bij schrijven van 19 November 1952 werd nl. aan de S.-E.R. gevraagd of er aanleiding is „wijziging(en) te brengen in het tot dusverre gevolgde systeem van loonbeheersing? Zo ja, welke en op welke overwegingen steunt dan dit oordeel van de Raad?”

Het gevraagde advies werd op de gebruikelijke wijze door een commissie van de Raad, onder voorzitterschap van Prof. Dr J. Tinbergen, voorbereid en is dd. 20 Maart 1953 aan de betrokken Minister uitgebracht. Het stemt in alle opzichten tot verheugenis, dat deze Minister op zeer korte termijn het advies voor publicatie heeft vrijgegeven ³⁾. Men herinnert zich in dit verband de alge-

mene critiek betreffende de vertraging bij het publiceren van de S.-E.R.-adviezen inzake het vraagstuk van de huren en dat van de werkgelegenheid. Het komt mij voor, dat in het belang van een democratische meningsvorming en van het aankweken van meer „public spirit” en dus uit een oogpunt van algemeen belang het Nederlandse volk recht heeft te weten hoe organen als bijv. de S.-E.R. denken over zulke belangrijke vraagstukken als hierboven genoemd. Terecht zegt de heer Drs D. Roemers in een artikel over „vertrouwelijkheidsziekte is een uiterst nadelige kwaal” ⁴⁾, dat „de room is van de melk, wanneer de adviezen van de S.-E.R. maanden na hun vaststelling worden gepubliceerd”.

De constructie van het hierna te bespreken advies over het systeem van loonbeheersing blijkt in bijzondere mate bepaald te zijn door de vraagstelling van de Minister, die vooropstelt, dat de Regering voorshands van opvatting is, dat — zie het hierboven gememoreerde artikel van de heer Van Rhijn — enigerlei vorm van *geleide loonpolitiek* onder de gegeven omstandigheden niet kan worden gemist.

Vooraf met het oog op een verdere discussie en in verband met het feit, dat soms — ten onrechte naar mijn mening — de geleide economie en dus ook de huidige loonpolitiek als een „geheime economie” wordt aangemerkt, moet het van meer dan gewone betekenis worden geacht, dat in hoofdstuk II van dit advies een overzichtelijke en open uiteenzetting van het huidige systeem van loonbeheersing wordt gegeven. Door kennisneming van dit hoofdstuk kunnen ook de „buitenstaanders” een duidelijk beeld krijgen van de normen, welke in de dagelijkse loonpolitiek bij het beoordelen en vaststellen van loonregelingen en collectieve arbeidsovereenkomsten worden gehanteerd. Hierbij valt met name te denken aan de werkclassificatie ⁵⁾ ten behoeve van het vaststellen van een juiste rangorde der functies, het gecompliceerde vraagstuk van de prestatiebeloning ⁶⁾, de verschillende toeslagen enz. Daarnaast wordt een samenvatting gegeven van de huidige organisatie van de loonpolitiek, waarbij in dit verband de werkzaamheden van het College van Rijksbemiddelaars en van de Stichting van den Arbeid nader worden aangegeven. Tevens komt in dit hoofdstuk tot uiting dat „in zeer vele gevallen” het College van Rijksbemiddelaars dispensatie verleent van de bepalingen van een bindende loonregeling of c.a.o. Aan het slot van dit hoofdstuk wijst de Raad er op — onder het aangeven van enkele voorbeelden — en „teneinde eventuele misverstanden te voorkomen” dat in het huidige systeem van loonbeheersing „een zekere mate van vrijheid voor het bedrijfsleven ligt besloten”.

In hoofdstuk III wordt nader ingegaan op de gedachten van de voorstanders ener grotere vrijheid bij de vaststelling van de lonen en andere arbeidsvoorwaarden. Deze „vrijheid” zou enerzijds een grotere mate van „bewegingsvrijheid” in dit opzicht betekenen voor de betrokken werkgevers- en werknemersorganisaties en anderzijds een wijziging in de houding van de Overheid bij het hanteren

¹⁾ Zie „De Vakbeweging” dd. 5 Februari 1953.

²⁾ Zie ook „Werkclassificatie als hulpmiddel bij de Loonpolitiek” — Uitgave van de Stichting van den Arbeid, 1952.

³⁾ Men vergelijk ook het Rapport „Prestatiebeloning”, dat enkele jaren geleden door de Commissie ter Bevordering van de Arbeidsproductiviteit werd samengesteld en waarvan de redactie, blijkens blz. 7 van dit rapport, gedragen wordt door de in de Stichting van den Arbeid samenwerkende werkgevers- en werknemersorganisaties.

⁴⁾ „E.-S.B.” van 9 Januari 1952, blz. 24.

⁵⁾ Zie bijv. het Rapport Loonpolitiek van de Commissie-Thurlings, dat het Centrum voor Staatkundige Vorming eind 1952 heeft gepubliceerd.

⁶⁾ „Advies inzake het in de naaste toekomst te volgen systeem van loonbeheersing”, publicatie van de S.-E.R., 1953, no 5.

van een harer belangrijkste instrumenten, zo men wil strategische punten van het nationale economische leven?).

Bij een nadere analyse blijken sommige der *motieven* tot wijziging van het systeem van loonbeheersing evenwel niet binnen het engere economische terrein te liggen, doch meer verband te houden met verschillende maatschappijbeschouwingen. De bedoelde motieven worden in vier groepen van wensen verdeeld:

- 1e. motieven van ideologische aard;
- 2e. wensen in verband met de beperkte mobiliteit van de arbeid;
- 3e. de wens om meer dan tot dusverre bij de inkomensverdeling rekening te houden met de resultaten in bepaalde bedrijfstakken of ondernemingen;
- 4e. wensen met betrekking tot de samenwerking in Benelux-verband.

Met betrekking tot de punten 1 en 3 blijken in de Raad verschillende opvattingen te bestaan („kleinst mogelijke meerderheid” en „grootst mogelijke minderheid”) hetgeen buitenstaanders reeds aanleiding geeft zich af te vragen, uit welke leden deze meerder- en minderheden bestaan.

De diversiteit van opvattingen, gekristalliseerd in analoge formuleringen van de parlementaire voorlopige verslagen, blijven daardoor, ondanks de publicatie van dergelijke adviezen, in enige waas gehuld. Reeds worden geluiden vernomen, ook uit het bedrijfsleven, dat door deze „parlementaire stijl” de S.-E.R. op weg zou zijn „een verpolitiekt lichaam” te worden.

Wat de inhoud van het advies verder betreft moge er op gewezen worden — hetgeen overigens in een democratisch land als het onze waarschijnlijk nauwelijks de aandacht trekt — dat de gehele Raad het wenselijk acht „de menselijke persoonlijkheid binnen de voor het maatschappelijk verkeer noodzakelijke normen een zo groot mogelijke mate van zelfbepaling (vrijheid) te geven en in die vrijheid de *menselijke persoonlijkheid* de gelegenheid tot ontplooiing te bieden”.

a Ter zake van de huidige beperkte *mobiliteit* van de arbeid tussen verschillende functies, bedrijfstakken enz. wordt een vergroting van de stimulantia tot het vergroten van die mobiliteit wenselijk geacht, hetgeen de werkgelegenheid en het reële nationale inkomen ten goede zou komen. Ik meen dat Prof. Goudriaan er zijn studenten eens op gewezen heeft, dat een dergelijk overgaan naar andere functies — hij sprak toen van ca 10 keer veranderen van betrekking voor het 50e levensjaar — vooral ook de karakter- en persoonlijkheidsvorming ten goede zou komen. Daarbij had hij weliswaar de meer „hogere functies” op het oog, doch een vergroting van de mobiliteit zal ook in het algemeen de persoonlijkheidsvorming ten goede komen.

De mogelijke *concrete vormen* van wijziging van het systeem der loonpolitiek en de eventuele gevolgen daarvan worden in de hoofdstukken IV en V nader belicht. Daarbij gaat het vooral om de vraag in hoeverre het wenselijk is de bestaande elasticiteit van het huidige loonsysteem te vergroten door het toestaan van bepaalde marges boven en beneden de huidige richtlijnlonen. Binnen die marges zouden de werkgevers- en werknemersorganisaties een zekere vrijheid dienen te hebben wanneer een macro-economische analyse van de algemene economische toestand dit zou tolereren. Over een dergelijke margepolitiek blijken de meningen in de Raad eveneens ongeveer gelijkelijk verdeeld te zijn, waarbij uiteraard de hierboven genoemde motieven in het geding zijn.

De tegenstanders van een margepolitiek blijken er van overtuigd te zijn, dat een marge binnen zeer korte tijd, ook op grond van rechtvaardigheidsoverwegingen, zal worden opgevuld en dat toevallige machtsverhoudingen of de beschtheid van een bedrijfstak tot loonsverhogingen zullen leiden, ook daar, waar zij niet gewenst zijn, hetgeen de werkgelegenheid en de arbeidsvrede niet ten goede zou komen.

Ook aan de in Maart 1951 op 5 pCt *gefixeerde consumptiebeperking* wordt in dit advies aandacht geschonken, zij het dat ook hierover verschillend wordt gedacht. Een gedeelte van de Raad is van mening, dat deze consumptiebeperking gedeeltelijk ongedaan kan worden gemaakt bij de betreffende onderhandelingen van partijen omtrent de loonhoogte en de loonverhoudingen, die met de economische toestand in overeenstemming zijn. Een ander gedeelte geeft de voorkeur aan reële loonsverhogingen, waar die geen nadelen zullen hebben voor de prijzen en de werkgelegenheid, zonder daarmee het consumptie-offer van 5 pCt als definitief te beschouwen. Verder zijn er leden die „een integrale opheffing van de consumptiebeperking, eventueel aangevuld met een juistere verdeling van het nationale inkomen of overheidsuitgaven ten behoeve van de werkgelegenheid, een juistere politiek” achten dan de margepolitiek.

Voorts komt in dit advies tot uiting dat de Raad het wenselijk acht, dat in verband met de „nivellering” der laatste jaren meer aandacht wordt besteed aan de vraag of het *loonverschil tussen ongeschoolde en geschoolde functies* dient te worden vergroot. De Raad dringt er op aan, dat het hierover plaats vindende overleg tussen het College van Rijksbemiddelaars en de Stichting van den Arbeid spoedig tot resultaten zal leiden.

Afzonderlijke vermelding verkrijgt in dit advies de kwestie van de *loonpolitiek in Benelux-verband*. De Raad is van opvatting, dat voor de economische positie van de Benelux-partners niet zozeer het systeem van de loonpolitiek als wel de concrete hoogte van de Nederlandse lonen van belang is. Verder is de Raad van mening, dat de hoogte van het Nederlandse loonpeil vrijwel in overeenstemming is met de redelijke eisen, welke ten aanzien van het evenwicht in de betalingsbalans en het evenwicht op de arbeidsmarkt kunnen worden gesteld. Ook bij een minder beheerste loonvorming dan de huidige zou geen merkbaar ander loonpeil dan het thans heersende kunnen worden verwacht.

Geen eenstemmigheid werd verkregen over de kwestie, in hoeverre met betrekking tot de *uitkeringen in verband met de winst* meer soepelheid gewenst is. Een gedeelte is voorstander van meerdere soepelheid en vindt het met name niet langer noodzakelijk, dat vastgehouden wordt aan de voorwaarde, dat regelingen ten aanzien van uitkeringen in verband met de winst in het algemeen statutair moeten worden vastgelegd. Een even groot ander gedeelte onthoudt zich in dit advies van een uitspraak of de geldende gedragslijn, welke inhaerent is aan het bestaande loonsysteem, gewijzigd moet worden. Deze leden zijn van opvatting, dat het hierbedoelde vraagstuk nog nader moet worden onderzocht in een ander nog uit te brengen advies over de loonpolitiek op lange termijn. Zoals bekend is dient de Raad zich nog uit te spreken over de vraag in hoeverre het wenselijk en mogelijk is, dat de arbeiders zullen delen in de investeringen, een onderwerp, dat overigens mede onderzocht dient te worden in de Commissie Bezitspreiding.

Na het weergeven van de verschillende standpunten heeft de Raad in het laatste hoofdstuk van zijn advies

) Men vergelijkte het eerder genoemde artikel van Mr Dr A. A. van Rhijn.

nagegaan in hoeverre een *eenstemmige aanbeveling* zou kunnen worden gegeven. Dit bleek alleen mogelijk te zijn wat betreft de *naaste toekomst*. Voor de eerstkomende periode van een à twee jaar zou namelijk voor het beoordelen en vaststellen van de primaire arbeidsvoorwaarden behalve met de bestaande normen ook rekening kunnen worden gehouden met de stand van de *werkgelegenheid*. Daarnaast zou de bestaande flexibiliteit in de *secundaire arbeidsvoorwaarden* bestendig dienen te blijven en in voorkomende gevallen ook nader toepassing dienen te vinden om de mobiliteit op de arbeidsmarkt te vergroten. In dit verband wordt gedacht aan toepassing van scholings- en omscholingspremies en het aanbrengen van een differentiatie in de jeugdlonen in verband met de vakopleiding.

Met betrekking tot de periode daarna, bestaan, zoals in het bovenstaande ook is aangegeven, verdeelde opvattingen, in het bijzonder ten aanzien van de margepolitiek. Tenslotte blijkt de Raad unaniem van opvatting te zijn, dat voorshands de huidige *organisatie* van de loonpolitiek gehandhaafd dient te worden, zodat vooralsnog met betrekking tot de loonpolitiek aan het College van Rijksbemiddelaars eenzelfde taak wordt toegedacht als in de afgelopen jaren.

Samengevat zou men kunnen zeggen, dat voor de naaste toekomst weinig of geen verandering in het bestaande systeem van loonbeheersing behoeft te worden aangebracht. De aandrang, welke ca twee jaar geleden kon worden geconstateerd „dat de Overheid zich losser zal maken van de door haar geleide loonpolitiek”⁸⁾ blijkt na twee jaar — althans in de S.-E.R. — voor de naaste toekomst — wederom een periode van ca twee jaar — niet bijzonder groot te zijn. Integendeel, de Raad heeft zeer nadrukkelijk uitgesproken, dat vooralsnog de huidige organisatie van de loonpolitiek gehandhaafd dient te worden, hetgeen dus een voorlopige bestendiging betekent van de geleide loonpolitiek. In dit verband moge er overigens aan worden herinnerd dat de Raad in een eerder advies⁹⁾ tot uiting heeft gebracht dat hij „voor

wat betreft de naaste toekomst, een voorstander is van een *beheerste loonpolitiek*”.

Met het bovenstaande is getracht een zo objectief mogelijk beeld te geven van de inhoud en de betekenis van het onderhavige advies. De persberichten, welke dienaangaande in de afgelopen weken zijn verschenen, geven evenwel aanleiding nog een enkele opmerking te maken. Het valt namelijk op, hoe bij het weergeven van eenzelfde persbericht de „kopjes” blijkbaar de haastige lezer een bepaalde indruk dienen te geven, waardoor het gevaar groot is, dat de „gewone burger”, zonder lezing van het advies, een bepaalde suggestie omtrent dit advies wordt opgedrongen, welke niet steeds volledig strookt met de betekenis daarvan. Deze „kopjes” blijken te variëren van „*groter soepelheid*”¹⁰⁾ tot „*schuchtere poging tot meer soepele loonbeheersing*”¹¹⁾, met als variant „*stem lonen meer af op werkgelegenheid*”¹²⁾.

In een andere publicatie onder het hoofd „De S.-E.R. is het volslagen oneens over de loonpolitiek”¹³⁾ wordt voorts een commentaar geleverd op „de grootst denkbare verdeeldheid”, waarbij het „waarlijk wel heel moeilijk (is) bij zulk een constellatie nog van een advies te spreken”. Eerder zou sprake zijn van „een soort Voorlopig Verslag van een soort economisch parlement”.

Afgezien van deze laatste critiek, welke zich meer richt tegen de structuur van de S.-E.R.-adviezen in het algemeen, in het bijzonder wat betreft de vraag, of de Regering met dergelijke „kleurrijke mozaïken” wel gediend is¹⁴⁾, dient niet uit het oog te worden verloren, dat met de publicatie van het onderhavige advies in elk geval een belangrijke bouwsteen is aangedragen voor een verdere openbare, constructieve discussie over het steeds actuele probleem van de loonpolitiek. Als wegwijzer en informatiebron voor een dergelijke verdere discussie zal dit advies voor een democratische meningsvorming in het algemeen ongetwijfeld van meer betekenis blijken te zijn dan sommige der sceptici wel menen.

Voorshotsen.

Dr P. S. PELS.

¹⁰⁾ „De Volkskrant” van 10 April 1953.

¹¹⁾ „Trouw” van 11 April 1953.

¹²⁾ „Het Vrije Volk” van 10 April 1953.

¹³⁾ „Handels en Transport Courant” van 11 April 1953.

¹⁴⁾ „Het Vrije Volk” van 16 April 1953 zegt dienaangaande: „onze conclusie is geen andere dan dat de Regering het advies rustig naast zich neer kan leggen”.

⁸⁾ Zie het eerder geciteerde artikel van Mr Dr A. A. van Rhijn.

⁹⁾ „Advies inzake de in de naaste toekomst te voeren loon- en prijspolitiek” publicatie van de S.-E.R., 1951, no 1, blz. 23.

Actieve geldmarktpolitiek

Per 7 April jl. werden gelijktijdig zowel de rentetarieven, waartegen De Nederlandsche Bank kort crediet verstrekt, als die waartegen de Staat in de vorm van schatkistpapier kort crediet opneemt, verlaagd. Kan men er over twisten, of aan deze verlagingen uit algemeen economisch gezichtspunt veel belang moet worden gehecht¹⁾, het is niet aan twijfel onderhevig, dat zij uit geldmarkttechnisch oogpunt van betekenis zijn.

In tabel 1, waarin de mutaties van de genoemde rentetarieven in de loop der laatste jaren zijn opgenomen, vallen enige dingen direct op. De tarieven van De Nederlandsche Bank blijken tussen September 1950 en April 1953 een golfbeweging te hebben ondergaan. Wissel- en promessendisconto zijn thans weer teruggekeerd tot het niveau dat daarvoor van 1941-1950 gold. Een geheel andere ontwikkeling zien wij bij de rentetarieven voor schatkistpapier. Met één uitzondering (de renteverhoging voor 5 jaarsbiljetten per 19 Mei 1952) constateren wij hier een steeds verder gaande renteverlaging. Wat de

grootte van deze verlagingen betreft gaat het telkens om fracties van een procent; relatief zijn zij echter zeer aanzienlijk. Zo is het disconto van jaarspromessen — welke momenteel circa de helft van het totaal bedrag van het uitstaande schatkistpapier uitmaken — thans 50 pCt lager dan in 1947-1952, voor driemaandspromessen zelfs 58 pCt. Welk ander artikel is in ons land het laatste jaar de helft of meer goedkoper geworden?

TABEL 1.

Tarieven van De Nederlandsche Bank
(in pCt)

	Vanaf:					
	27 Juni 1941	26 Sept. 1950	17 Apr. 1951	22 Jan. 1952	1 Aug. 1952	7 Apr. 1953
Wisseldisconto	2½	3	4	3½	3	2½
Promessendisconto ..	3	3½	4½	4	3½	3
Rente voorschotten in rek.-crt en beleningen voor anderen dan particu- lieren *)	3½ ¹⁾	3½	4½	4	3½	3
Idem voor particulieren	3½ ¹⁾	3½	5½	5	4½	4

¹⁾ Zie: „Discontoverlaging” in „E.-S.B.” van 8 April 1953.

Afgiftetarieven schatkistpapier
Agent Ministerie van Financiën

(in pCt.) Vanaf:

		1 Mei 1946	23 Jun. 1947	19 Mei 1952	1 Aug. 1952	7 Apr. 1953
Disconto	3 m. promessen	1	$\frac{3}{4}$	$\frac{3}{4}$	$\frac{3}{8}$	$\frac{5}{16}$
	6 " " "	$1\frac{1}{2}$	1	$\frac{3}{4}$	$\frac{5}{8}$	— ²⁾
	9 " " "	$1\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$	1	$\frac{3}{4}$	— ²⁾
Rente	12 " " "	$1\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$	1	$\frac{3}{4}$
	3 j. biljetten	2 ⁴⁾	2	2	$1\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$
	5 " " "	2 $\frac{1}{4}$ ⁴⁾	2 $\frac{1}{4}$	2 $\frac{1}{4}$	2 $\frac{1}{4}$	2 $\frac{1}{4}$

¹⁾ Vanaf 29 Augustus 1939.

²⁾ Nl. de Staat, handelsbanken, landbouwcredietbanken, algemene spaarbanken, commissionnaires in effecten, valutamakelaars en discontohandelaren.

³⁾ Afgeschaft.

⁴⁾ Vanaf 1 Juli 1946.

Het ook thans weer gecoördineerd optreden van Centrale Bank en Ministerie van Financiën bij het verlagen der korte rentetarieven mag niet tot de gedachte leiden, dat het belang van de twee groepen tarieven voor de geldmarkt even groot is.

Over de door centrale banken gevoerde discontopolitiek, eventueel nog versterkt door open marktpolitiek, en de invloed daarvan op de monetaire situatie in het algemeen en de credietexpansie/contractie in het bijzonder, kan men wel fraaie theorieën opbouwen, die dankbare examenstof opleveren, maar voor de huidige Nederlandse geldmarktconstellatie hebben dergelijke theorieën nagenoeg geen praktisch belang. Het Nederlandse bankwezen bezit nl. absoluut en relatief een zeer grote hoeveelheid schatkistpapier, waaruit regelmatig een zodanige stroom van liquide middelen voortkomt, dat het vrijwel autonoom is t.a.v. de credietverlening aan het bedrijfsleven. Laatstgenoemde credietverlening is overigens van beperkte omvang, zowel vergeleken bij het schatkistpapier als bij de-vooroorlogse verhoudingen.

In verband met de genoemde stroom van liquide middelen, moet een beroep van de banken op de Centrale Bank hier gezien worden als een verschijnsel, dat zich betrekkelijk weinig voordoet. Over het algemeen geschiedt het slechts als de onttrekkingen van middelen aan de banken niet alleen hoog zijn, maar *onverwacht* hoog, d.w.z. hoger dan waarop bij het herbeleggen van liquide middelen in schatkistpapier was gerekend. Grote plotselinge deviezenaankopen door de cliënten van banken, stortingen op staatsleningen enz. kunnen bijv. oorzaak van dergelijke onttrekkingen zijn. Bovendien is het echelonnement van de schatkistpapierportefeuilles der banken natuurlijk nooit perfect, waardoor de stroom van binnenkomende middelen in sommige perioden wat trager vloeit; vinden dan grote onttrekkingen plaats, dan kan tijdelijk een tekort aan liquide middelen ontstaan. Verkopen van papier in de open markt is meestal de voordeligste resp. minst nadelige wijze om in dat geval geld te maken; voor papier met een looptijd van korter dan een jaar geldt in deze markt hetzelfde disconto als jaarspromessen bij afgifte door de Agent doen (momenteel dus $\frac{3}{4}$ pCt) als hoog. Slechts als papier in de markt onverkoopbaar is, zal van het veel duurder crediet van de circulatiebank worden gebruikt gemaakt. Het is duidelijk, dat als men zelf voor jaarspromessen $\frac{3}{4}$ pCt per jaar maakt, debet staan bij De Nederlandsche Bank à 3 pCt per jaar geen voordelige zaak is.

De tussenschakeling van discontohandelaars maakt in dit opzicht principieel geen verschil. Deze financiers een schatkistpapierportefeuille in hoofdzaak met van banken opgenomen callgeld. Worden de banken krap en zeggen zij callgeld op, dan moeten de discontohandelaars op hun beurt meestal op De Nederlandsche Bank

terugvallen, hetgeen voor hen evenzeer onvoordelig is. Ook dit is echter voor een belangrijk deel een kwestie van anticipatie. De nadelen van terugvallen op de Centrale Bank zullen over het algemeen door het voordelig verschil tussen callrente en rendement van de schatkistpapierportefeuille worden goedge maakt, voor zover het om onttrekkingen (i.c. opzeggen van callgeld) van „normaal” karakter gaat, bijv. in verband met de omzetting van giraal in chartaal geld bij de maandultimo's. Ook hier zal het verliesgevende beroep op de circulatiebank zich vnl. beperken tot gevallen van onverwacht grote onttrekkingen.

Is op deze gronden de discontoverlaging slechts in een beperkt aantal gevallen voor de geldmarkt van belang te achten en is het motief voor deze verlaging zeker niet allereerst te zoeken bij factoren, gelegen bij de geldmarkt, anders is het gesteld met de verlaging van de rentevergoeding voor de verschillende termijnen schatkistpapier.

Schatkistpapier vormt reeds jarenlang het kwantitatief belangrijkste actief der banken. In verhouding tot dit actief is het kortlopend papier van lagere publiekrechtelijke lichamen van geringer omvang, om maar te zwijgen van het handelspapier, dat tegenwoordig meer het karakter van een witte raaf heeft.

Naarmate een renteverlaging door het aflopen van oud schatkistpapier en het uitgeven van nieuw doorwerkt, zullen de geldgevers op de geldmarkt hiervan de gevolgen ondervinden. Ook de open markttarieven voor schatkistpapier zullen deze verlaging weerspiegelen, zoudra de rust op deze markt weer zal zijn teruggekeerd; als regel kunnen de marktdisconto's nl. slechts geringe afwijkingen van de Agentsprijzen van jaarspromessen resp. 3 en 5 jaarsbiljetten vertonen.

Een belangrijke vraag is nu, of de geldmarktsituatie zelve wellicht tot de verlaging van de rente voor schatkistpapier aanleiding heeft gegeven.

Om dit te beoordelen moeten wij allereerst de functionering van de Nederlandse geldmarkt wat nader bezien.

Het grootste gedeelte van het door geldgevers gekochte schatkistpapier wordt als nieuw papier bij de Agent van het Ministerie van Financiën afgenomen en in portefeuille gehouden tot de vervaldag. De hoeveelheid papier, die op de open markt wordt verhandeld, d.w.z. oorspronkelijk door geldgever X bij de Agent is gekocht en later via een discontohandelaar aan geldgever Y wordt verkocht, is van geringer omvang. Wat de wijze van verkoop van schatkistpapier door de Agent betreft, wordt nu reeds jaren lang hier te lande het systeem gevolgd, dat aan de geldgevers de door hen verlangde bedragen en termijnen worden verkocht tegen de eenzijdig door het Ministerie van Financiën vastgestelde en in tabel 1 vermelde disconto- resp. rentepercentages. Sinds Juli 1952 is in dit systeem weliswaar enige wijziging gebracht nl. in die zin, dat de Agent in het algemeen, over een maand als totaal genomen, niet meer papier afgeeft dan er in vervalt, maar praktische gevolgen voor de geldgevers had dit tot dusverre niet. In dergelijke gevallen was nl. De Nederlandsche Bank bereid uit haar — ten tijde van de overneming van de R.M. vordering door de Staat gevormde — schatkistpapierportefeuille op dezelfde wijze en tegen dezelfde prijzen als de Agent papier te verkopen.

Voor de geldgevers, met name voor de banken, betekent dit, dat er voor bedragen die men niet op andere wijze kan of wil beleggen of liquide houden, altijd in schatkistpapier emplace is te vinden. De belegging in

schatkistpapier heeft hierdoor het karakter van een sluitpost gekregen.

De geldnemer, het Rijk, was in dezen vóór verleden jaar Juli dus geheel passief. Het bedrag aan uitstaand schatkistpapier werd niet bepaald door de behoefte van het Rijk aan kort credit, maar door de beleggingsbehoeften der banken (en in mindere mate die der andere beleggers op de geldmarkt). Het ontstaan van een betalingsbalansoverschot, waardoor de banken via een saldo van deviezenverkopten aan de Centrale Bank een ingaande stroom van liquide middelen verkregen, leidde daarom zowel tot een vergroting van het totale bedrag aan uitstaand schatkistpapier, als tot een groei van het saldo van het Rijk bij De Nederlandsche Bank. Toen de Centrale Bank schatkistpapier ging afgeven, kwam er aan deze ontwikkeling een einde; het verder aanhoudende kasoverschot van het Rijk was inmiddels oorzaak, dat het te goed van het Rijk bij De Nederlandsche Bank toch verder steeg en per 7 April zelfs een hoogte van bijna f 1.300 mln bereikte.

Het is nu waarschijnlijk op grond van deze ruime kaspositie van het Rijk, dat het Ministerie van Financiën sinds Mei 1952 de schatkistpapierrente enige malen — en ook nu weer — heeft verlaagd.

Niet de *mogelijkheid* deze rente te verlagen, bijv. „omdat de geldmarkt zo ruim was”, of „omdat de vraag naar middelen kleiner was dan het aanbod” kan hierbij een rol hebben gespeeld. Deze mogelijkheid bestond reeds jaren. Het Rijk is praktisch gesproken enig credietnemer op deze „markt”; de vraag naar schatkistpapier (als totaal) is uitermate inelastisch. Op grond hiervan kan en kon het Rijk de betreffende rentevoeten stellen op praktisch elk willekeurig niveau. Per 19 Mei 1952 had het Rijk bijv. het disconto voor jaarspromessen desgewenst van $1\frac{1}{2}$ tot $\frac{3}{4}$ pCt kunnen terugbrengen in plaats van tot $1\frac{1}{4}$ pCt, zoals in feite werd gedaan.

Men moet wel aannemen, dat sinds verleden jaar Mei bij het Ministerie nieuwe denkbeelden zijn gerezen omtrent de *wenselijkheid* met deze rentevergoeding te manipuleren. De veelvuldigheid, waarmede zulks de laatste tijd plaatsvindt (zie tabel 1) geeft aanleiding te spreken van een actieve geldmarktpolitiek van het Ministerie ²⁾.

Het merkwaardige is, dat deze actieve politiek is aangevangen en voortgezet in een tijd van ruime kaspositie van het Rijk. Daarvóór, toen betalingsbalans en belastingontvangsten ongunstiger waren, en het Rijk dientengevolge krap zat, werd *geen* verhoging van de schatkistpapierrente toegepast. Wel werd daarop toen door sommigen aangedrongen en op de geldmarkt werd een dergelijke verhoging ook gedurende zekere tijd met stelligheid verwacht, maar er kwam toch niets van. Toen was blijkbaar de gedachte — en terecht — dat door een verhoging van deze rentevergoeding, de banken en andere geldgevers toch niet meer papier zouden kunnen resp. willen afnemen. Door overboekingen uit de tegenwaardekening en een beroep van het Rijk op De Nederlandsche Bank, werd in de behoefte aan liquide middelen van het Rijk voorzien.

De geldgevers op de geldmarkt hebben derhalve destijds niet de gunstige gevolgen van de krappe kaspositie van het Rijk ondergaan, maar lijden thans wel de nadelige consequenties van 's Rijks ruime kaspositie. Eigenlijk is hier dus sprake van een stukje lage rentepolitiek.

Men zou er over kunnen debatteren, of deze gedragslijn nu „billijk” is of niet. Een grote moeilijkheid hierbij

is echter de vraag, wat nu op de geldmarkt een „normale” of „natuurlijke” rentevoet is. Op de kapitaalmarkt heeft men bij deze zwevende begrippen tenminste nog enig houvast aan de psychologische „grens” van ca 3 pCt, waarbij de lange kapitaalverschaffers beginnen te morren. Een dergelijke grens bestaat op de geldmarkt echter niet. Wel zullen de banken om psychologische redenen aan hun cliënten voor onmiddellijk opeisbare creditgelden nog gaarne enige rente vergoeden, maar een bepaalde benedengrens voor de schatkistpapierrentevoeten volgt hieruit nog niet onmiddellijk. Men kan eigenlijk slechts constateren, dat het Rijk krachtens zijn monopoliepositie voldoende *macht* heeft voor het voeren van een dergelijke actieve geldmarktpolitiek.

Een motief voor de gevolgde politiek kan worden gezocht in het streven de banken te dwingen, hun middelen op langer termijn aan het Rijk toe te vertrouwen. Was zulks uitgesproken bij de verandering van 19 Mei 1952 te constateren, toen 5 jaarspapier in rente werd verhoogd, de rente van 3 jaarspapier niet werd gewijzigd en het disconto van korter lopend papier werd verlaagd, ook bij de laatste wijziging is, zij het op minder in het oog vallende wijze, een differentiatie toegepast. Dit blijkt, indien men, zoals in tabel 2 is gedaan, het disconto voor jaarspromessen telkens op 100 stelt, en de rentevergoedingen voor de overige termijnen in een percentage hiervan weergeeft.

TABEL 2.

Verhouding schatkistpapierdisconto/rente voor verschillende termijnen ¹⁾

Vanaf:	(disc. jaarspromessen = 100)			
	3 m	12 m	3 jr	5 jr
23 Juni 1947	50	100	133	150
19 Mei 1952	40	100	160	200
1 Aug. 1952	38	100	175	238
7 Apr. 1953	42	100	200	283

¹⁾ Het verschil tussen disconto en rente is verwaarloosd.

Duidelijk valt uit tabel 2 af te lezen, dat de rente voor 3 en meer nog die van 5 jaarspapier bij alle wijzigingen in 1952 en 1953 steeds relatief is vooruitgegaan t.o.v. die voor jaarspapier. Driemaandspromessen zien wij t.o.v. jaarspromessen achteruitgaan, met uitzondering van de verandering per 7 April jl. (mogelijk is dit het gevolg van de wens dit percentage niet tot in $\frac{1}{32}$ nauwkeurig uit te drukken).

Als de geldgevers willen, kunnen zij momenteel nog even goed $1\frac{1}{2}$ pCt maken als vóór 19 Mei 1952, maar dan moeten zij hun geld voor 3 in plaats van 1 jaar aan de Staat toevertrouwen, m.a.w. om de rentabiliteit te handhaven een aanzienlijk liquiditeitsoffer brengen. Hierom is het het Ministerie waarschijnlijk juist te doen. Hoe langer de gemiddelde looptijd van het uitstaande schatkistpapier, hoe minder autonoom de liquiditeitspolitiek der banken wordt en hoe sterker dus de greep van de monetaire autoriteiten op het credietwezen.

TABEL 3.

Uitstaand schatkistpapier

	× f 1 mln	
	Biljetten	Promessen
Ult. December 1949	1.951	4.798
December 1950	1.984	3.372
December 1951	1.162	3.286
December 1952	2.391	3.117
Maart 1953	2.800	2.611

²⁾ Zie: „Een belangrijke wijziging op de geldmarkt” in „E.-S.B.” van 21 Mei 1952.

Inderdaad is met deze politiek sinds Mei 1952 succes geboekt, zoals blijkt uit de in tabel 3 vermelde verhouding van uitstaande schatkistbiljetten en -promessen. Wellicht wordt gehoopt, dat de per 7 April ingegane

wijziging deze ontwikkeling nog verder zal bevorderen. In deze gedachtengang zouden ook plannen passen omverant te uitgifte van 10 jaarsschatkistpapier, waarover naar het gerucht wil, reeds geruime tijd overleg gaande is.

Rotterdam.

J. C. BREZET.

De financiële behoeften der gemeenten

De regeling van de financiële verhouding tussen Rijk en gemeenten houdt de gemoederen bezig. Vele beschouwingen zijn reeds gewijd aan het nieuwe ontwerp van de Commissie-Oud. Wij zouden er niet nouwéeen toevoegen, ware het niet dat nog steeds naar een *definitieve* oplossing wordt gezocht. Duidelijk spreekt dit uit het volgende citaat, dat wij aan een bijdrage van burgemeester J. C. Haspels ¹⁾ ontleen. „Als wij nu in het voorstel der Commissie-Oud een eerste stap zien op de weg naar een regeling met wat langer levensduur, dan vergeten wij niet dat het misschien teleurstelling zal wekken, dat ook thans weer een verlenging voor een betrekkelijk korte tijd wordt aanbevolen. Intussen is het uiten van teleurstelling over de tijdelijkheid gemakkelijker dan het bieden van een aanvaardbare definitieve regeling. Tot nog toe heeft, voorzover wij weten, niemand daartoe kans gezien. Daarom dient naar onze mening niet alleen in een verlenging met drie jaar te worden berust, maar zal bovendien ieder die daartoe in staat is, zich moeten zetten tot het lanceren van denkbeelden welke een geleidelijke overgang naar een goede definitieve regeling kunnen bevorderen”.

Met enige schroom geven wij aan deze uitnodiging gehoor. De huidige financiële verhouding tussen Rijk en gemeenten is een ingewikkelde materie. De gedachte welke wij willen lanceren benadert de problematiek echter van een andere zijde, zodat wij dit terrein ternauwernood behoeven te betreden en aan specialisten kunnen overlaten.

De noodvoorziening gemeentefinanciën en het nieuwe ontwerp van de Commissie-Oud.

Aanvankelijk, bij de opzet van de eerste noodregeling voor 1948, was het verband tussen de bestaande financiële behoeften der gemeenten en de hoogte der uitkeringen zeer los. Aan de gemeenten werden uit het Gemeentefonds een aantal speciale uitkeringen gedaan, waarnaast een algemene uitkering gebaseerd op de uitgaven voor onderwijs en armenzorg in de periode 1939-1941 en tenslotte een bijzondere uitkering voor die gemeenten die na ontvangst van deze uitkering nog een tekort op hun gewone dienst vertoonden. Wanneer het totaal dezer uitkeringen zou blijven beneden het niveau van de middelen waarover het Gemeentefonds beschikte (namelijk een zeker gedeelte van de opbrengst der door het Rijk geïnde belastingen), dan zouden de algemene en de bijzondere uitkeringen naar rato worden verhoogd. Het stelsel van uitkeringen zou dus kort gezegd neerkomen op de verdeling over de gemeenten van een jaarlijks gedeelte van de opbrengst der door het Rijk geïnde belastingen.

De vaststelling van de omvang der middelen, welke ten bate van het Gemeentefonds zouden komen en waardoor dus de omvang der uitkeringen aan de gemeenten werd bepaald, was geheel en al voorbehouden aan de

rijkswetgever. Bovendien was bij gebrek aan een „norm” de omvang dezer uitkeringen geheel subjectief bepaald.

Vervolgens werd, nadat als gevolg van het inhalen van achterstand bij de aanslagregeling, de opbrengst der ophierbelastingen de ramingen aanzienlijk overtrof, een tweede subjectieve factor geïntroduceerd. Teneinde namelijk te voorkomen, dat de gemeenten te ruim in hun middelen zouden komen werd door de Regering bepaald, dat een gedeelte van de belastingopbrengsten, welke in het Gemeentefonds waren gestort, voorlopig zou worden geblokkeerd. Wederom voeren dus de gemeenten in de mist.

Het nieuwe ontwerp-Oud verandert in principe aan deze procedure niet veel. Het gecompliceerde stelsel van diverse uitkeringen, zoals dat bij de oude regeling bestond wordt vervangen door een algemene uitkering; bovendien wordt voor de gemeenten die daarvoor in aanmerking komen een belastinguitkering in het leven geroepen.

Geheel in het voetspoor van de oude regelingen op dit gebied, gaat dus ook het nieuwe ontwerp niet uit van een raming van de huidige financiële behoeften der gemeenten aan de hand van de een of andere „norm”. Hierdoor wordt aan deze lichamen naar onze mening geen recht gedaan, en wel naar twee zijden.

Aan de ene kant doordat de uitkeringen aan de gemeenten in wezen gebaseerd worden op in het verleden vastgestelde uitkeringen. De laatste worden critiekloos aanvaard, hetgeen onbillijkheden kan inhouden.

Aan de andere zijde doordat de uitkeringen in de drie jaren 1953, 1954 en 1955 in principe evenredig met het inwonertal zullen geschieden. Weliswaar kan een correctie worden aangebracht op de uit te keren bedragen door deze uitkeringen jaarlijks vast te stellen op een percentage van de zogenaamde basisuitkering; het moet echter dubieus worden geacht, of door deze correctie inderdaad het uitgavenaccres kan worden gedekt. In ieder geval mag wel als vaststaand worden aangenomen, dat de vaststelling van het percentage van de basisuitkering geschiedt op grond van een groot aantal voor de gemeentehuishoudingen imponderabele factoren zoals daar zijn: de opbrengst der door het Rijk geïnde belastingen; de betalingsbalanssituatie, de omvang der bewapeningsuitgaven etc. etc.

Waar dus het ontwerp-Oud in principe uitgaat van een uitkering aan de gemeenten evenredig met het bevolkingsaccres, kan men de vraag stellen, hoe de ontwikkeling zal zijn van het uitgavenniveau van de gemeenten. Wanneer namelijk op plausibele gronden zou kunnen worden aangetoond, dat op dit gebied van een stijging, evenredig met de bevolkingstoename, geen sprake is, dan zou dit er op wijzen, dat de voorgestelde uitkeringsbasis tekort schiet.

Het leveren van een zodanig bewijs is ondoenlijk, omdat het nu eenmaal niemand gegeven is, in de toekomst te zien. Teneinde echter enige indruk te krijgen van het verloop der gemeentelijke uitgaven is door het Centraal

¹⁾ J. C. Haspels: „Financiële verhouding tussen Rijk en gemeenten voor de jaren 1953, 1954 en 1955 in De Gemeentestem van 17, 24 en 31 Januari 1953.

Bureau voor de Statistiek in samenwerking met het Nederlandsch Economisch Instituut nagegaan, op welke wijze de netto-uitgaven op de gewone dienst van een 62-tal gemeenten, variërend van 4.000 tot 170.000 inwoners, zich hebben ontwikkeld van 1948 tot en met 1951.

De netto-lasten zijn, uitgaande van de rekeningen 1948 en 1949, en de begrotingen 1950 en 1951 berekend door de uitkeringen uit het Gemeentefonds en de opbrengst der plaatselijke belastingen niet in de ontvangsten op te nemen ²⁾. Verder zijn de winsten of verliezen der electriciteits-, gas- en waterbedrijven geëlimineerd. Tenslotte is het saldo van elk jaar gecorrigeerd door eliminering van de in Hoofdstuk I van dat jaar voorkomende posten terzake van het batig of nadelig saldo van het vorige dienstjaar en de achterstallige inkomsten en uitgaven van vroegere diensten; de in het volgende dienstjaar voorkomende achterstallige inkomsten en uitgaven zijn weer bijgeteld. De op deze wijze benaderde netto-lasten vertonen, per hoofd der bevolking, het volgende beloop.

Netto-lasten per hoofd der bevolking in een 62-tal gemeenten

1948 f 52,06	(vlg. rekening)
1949 „ 54,46	(vlg. rekening)
1950 „ 63,80	(vlg. begroting)
1951 „ 67,52	(vlg. begroting)

Deze lasten vertonen dus een aanmerkelijke stijging. Er bestaat geen aanleiding om aan te nemen dat de richting van de beweging in de komende jaren een andere zal wezen, al zal de mate van toeneming waarschijnlijk geringer zijn. Dit betekent dat uitkeringen in de jaren 1953, 1954 en 1955 in evenredigheid met de bevolking, *noodzakelijkerwijs* tot een slechter worden van de financiële positie van vele gemeenten zullen leiden. Met alle nadelen van dien.

Regelmatigheden met betrekking tot het gemeentelijk apparaat.

Deze conclusie leidt tot de vraag, of er mogelijk een andere basis voor de hoogte der uitkeringen uit het Gemeentefonds kan worden gevonden. Bij een poging tot

²⁾ De rijksbijdragen zijn wel onder de ontvangsten opgenomen, omdat eliminatie zeer tijdrovend is. Deze handelwijze wordt niet als al te bezwaarlijk gevoeld omdat de opvatting zou kunnen worden verdedigd dat de uitgaven waarvoor rijksbijdragen worden verkregen op een rijkstaak betrekking hebben. De overblijvende uitgaven zouden dan als behorende tot de gemeentetaak kunnen worden gezien.

beantwoording van deze vraag, is er van uitgegaan, dat de gemeenten in belangrijke mate dezelfde functies hebben te vervullen.

Mede omdat het soms zeer moeilijk is, de hoogte van bepaalde uitgaven van een gemeente afzonderlijk op hun doelmatigheid te beoordelen, ligt de gedachte voor de hand „Betriebsvergleich” toe te passen, met als doel een inzicht te krijgen in de hoogte der lasten (ook wat betreft personeelslasten) in hun onderling verband. Men denke bijv. aan de secretarie, met zijn afdelingen Bevolking, Belastingen en Financiën; men denke ook aan onderhoudsdiensten, zoals Reinigingsdienst, Straten en Wegen, Plantsoenendienst, Onderhoud Gebouwen, etc.

Een veel gebruikte methode is dan gemeenten met ongeveer dezelfde bevolkingsomvang te vergelijken. Het nadeel hiervan is echter dat min of meer „toevallige” factoren een betrekkelijk grote invloed kunnen hebben. Dit is te gevaarlijker omdat deze invloeden niet kunnen worden gemeten, maar moeten worden getaxeerd.

Het Nederlandsch Economisch Instituut heeft dan ook in een proefonderzoek de personeelsbezetting en -uitgaven van een 35-tal gemeenten, variërend van 20.000 tot 170.000 inwoners, aan een onderzoek onderworpen. Dit is geschied door voor verschillende functies de, in deze gemeenten, daaraan verbonden personeelslasten te verzamelen ³⁾ en met behulp van correlatierekeningen na te gaan welke factoren bepalend zijn voor de omvang dezer lasten. Hoewel de methode, gevolgd bij het proefonderzoek, niet in alle gevallen volledig voldeed, werden toch merkwaardige regelmatigheden geconstateerd.

Voor een aantal regelmatigheden van de constatareën werd een verband gevonden met de omvang der bevolking (correlatie-coëfficiënt 0,982) dat hieronder in grafiek I is weergegeven.

Uit meer gedetailleerde onderzoeken bleek bijv. dat bij een toeneming van de bevolking van een gemeente met 1.000 inwoners een afdeling Bevolking, Burgerlijke Stand, Militaire Zaken en Verkiezingen, een groei te

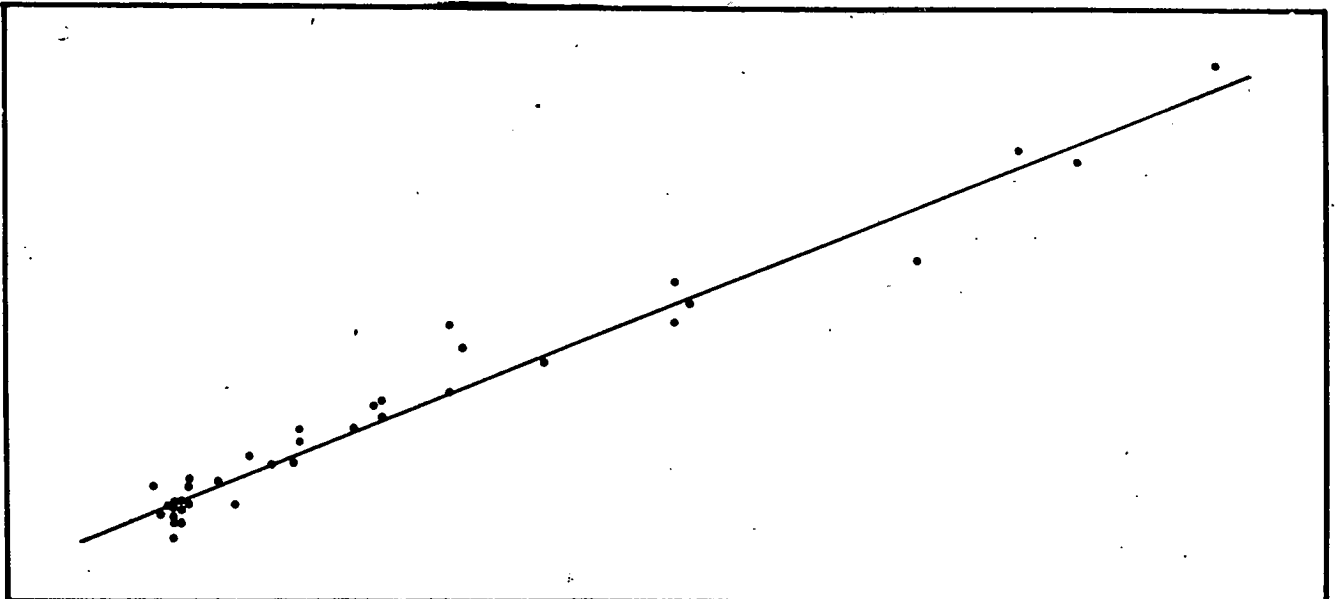
³⁾ Een grote moeilijkheid vormden de verschillen in organisatie van de gemeenten. Teneinde hieraan te ontkomen is gewerkt met „gestandaardiseerde” takken van dienst en afdelingen, waartoe de werkelijke werden herleid.

De personeelslasten werden gecorrigeerd voor verschillen in gemeenteklasse; zij werden op basis van de eerste klasse gebracht.

GRAFIEK I.

Verband tussen aantal ambtenaren van een gedeelte der secretarie en inwonertal

Aantal
ambtenaren

zien geeft van 0,26 ambtenaren; de afdeling Financiën en Belastingen van 0,19 ambtenaren en de afdeling Interne Zaken van 0,21 ambtenaren. Ook hier werden steeds goede correlatie-coëfficiënten gevonden; hetgeen op grote regelmatigheden wijst. Hetzelfde is het geval t.a.v. de salarislasten, waaronder hier wordt verstaan het grond-salaris plus toeslagen, zonder kinderbijslag. Het resultaat voor de afdelingen Bevolking, Burgerlijke Stand, Militaire Zaken en Verkiezingen is als weergegeven in grafiek II.

De op grond van dit proefonderzoek geconstateerde regelmatigheden met betrekking tot het gemeentelijk

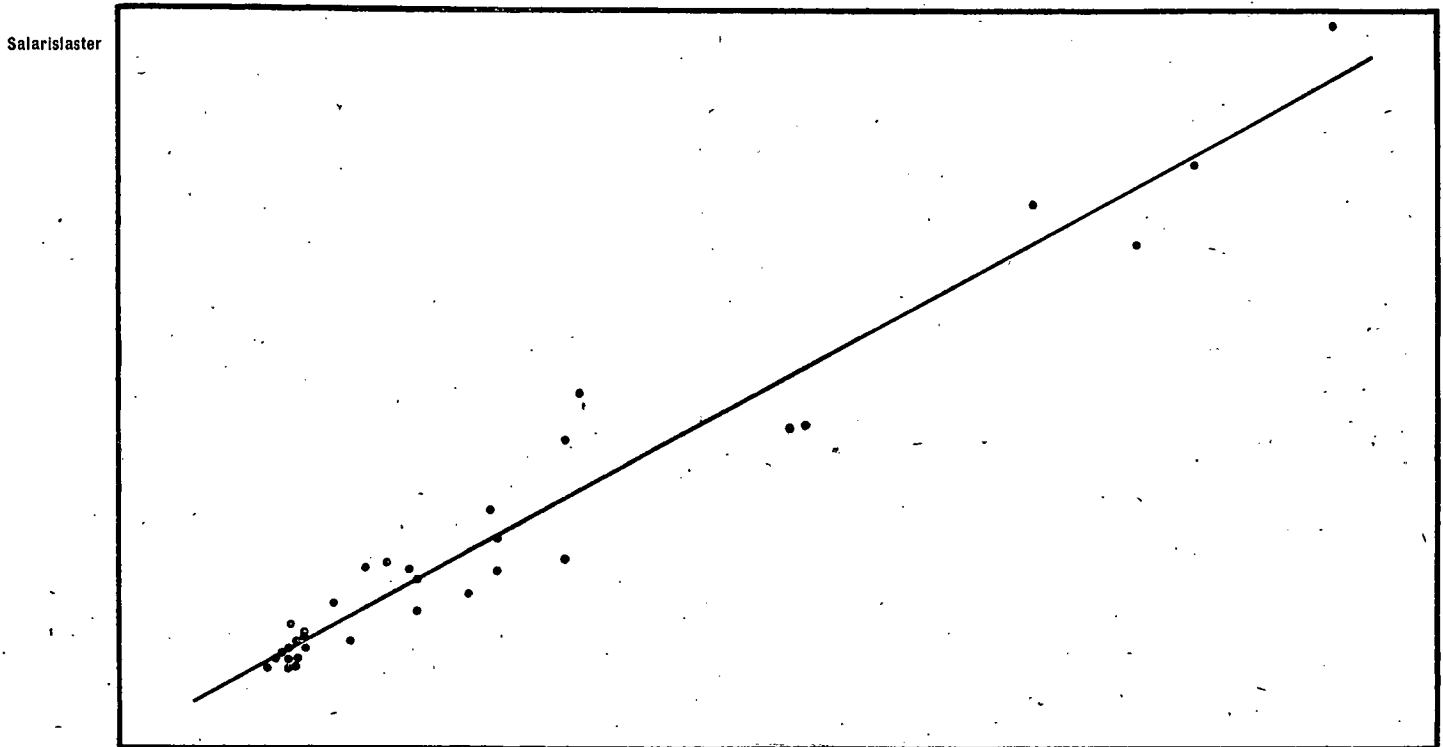
apparaat, deden de vraag rijzen in hoeverre ook ten behoeve van de financiële verhouding tussen Rijk en gemeenten, de hierboven aangeduide methode verder zou kunnen worden toegepast.

Een richting waarin men de definitieve oplossing kan zoeken?

Bij de pogingen dit nader te onderzoeken, werd uitgegaan van de gedachte, dat zich ook regelmatigheden zullen voordoen t.a.v. het totaal der lasten van de gemeenten (dus ook andere dan personeelslasten). Deze regelmatigheden te constateren is echter minder eenvoud-

GRAFIEK II.

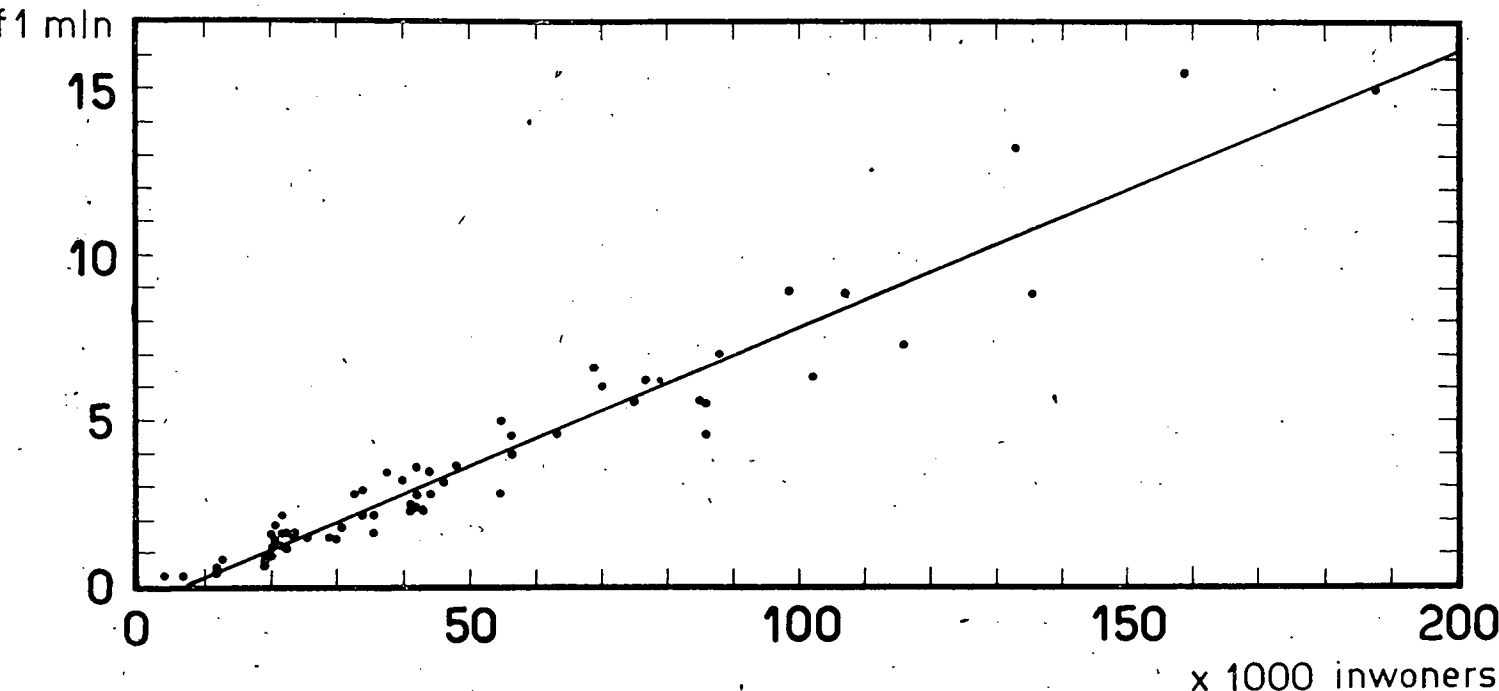
Verband tussen salarislasten van de afdeling Bevolking etc. en inwonertal

inwonertal per 1 Januari 1952

GRAFIEK III.

Verband tussen netto-lasten en inwonertal

dig. Bij de huidige opzet van de administratie der meeste gemeenten is het zeer moeilijk, zo niet onmogelijk, nauwkeurig vast te stellen welke lasten aan het uitoefenen van bepaalde functies zijn verbonden.

Als eerste benadering van het probleem is door het C.B.S., in overleg met het N.E.I. bepaald, welke lasten in 1948 op een 60-tal gemeenten drukten. Hierbij is aangenomen, dat de rijksbijdragen, de uitkeringen uit het Gemeentefonds, de opbrengst der plaatselijke belastingen, evenals de winsten van de electriciteits-, gas- en waterbedrijven, kunnen worden beschouwd als de algemene financieringsbronnen, zodat het saldo van de gewone dienst zonder deze inkomsten een beeld dient te geven van de netto-uitgaven van de gemeentelijke bemoeiingen op lopende rekening.

Het op deze wijze gevonden saldo is verder nog gecorrigeerd, door het saldo van Hoofdstuk I van de rekening 1948 te elimineren en erbij in te brengen het saldo der achterstallige inkomsten en uitgaven, voorkomende in Hoofdstuk I van de rekening 1949. Hoewel hierdoor het dienstjaar 1948 enigszins zuiverder gesteld is, zijn wij ons bewust, dat de wijze van benaderen nog vrij grof is. De achterstallige inkomsten en uitgaven in de rekening 1949 hebben niet alleen op 1948 betrekking, terwijl in de rekeningen van latere jaren nog inkomsten en uitgaven terekking hebbend op 1948 zullen voorkomen. Onder de gegeven omstandigheden was het echter niet mogelijk tot verdere (tijdrovende) verfijning over te gaan.

De aldus gevonden netto-lasten zijn vervolgens (met een rechtlijnige benadering) gecorreleerd met de bevolkingsomvang. Bij een correlatie-coëfficiënt van 0,967 werd een verband gevonden dat in grafiek III is weergegeven.

Voortzetting van het onderzoek.

De resultaten van de proefonderzoeken zijn zodanig, dat het niet uitgesloten moet worden geacht, dat bij een meeromvattende aanpak, een bijdrage kan worden geleverd tot de definitieve regeling van de financiële verhouding tussen Rijk en gemeenten. De hieraan verbonden werkzaamheden zouden zeer omvangrijk zijn en in de grote lijn als volgt moeten verlopen:

1. Voor één bepaald jaar zullen de netto-lasten, met betrekking tot dat jaar, voor een groot aantal gemeenten met uiteenlopende bevolkingsomvang, zo exact mogelijk moeten worden vastgesteld. In het bijzonder zullen de correcties met betrekking tot Hoofdstuk I aandacht verdienen. Deze netto-uitgaven zullen met behulp van correlatierekeningen zo goed mogelijk moeten worden „verklaard”.

Vervolgens zullen de netto-lasten hoofdstuksgewijs voor deze gemeenten moeten worden vastgesteld. Dit betekent o.a. dat de achterstallige inkomsten en uitgaven, betrekking hebbend op het jaar van onderzoek en voorkomend in de rekeningen van andere jaren, aan de verschillende hoofdstukken zullen moeten worden toegerekend. Ook van deze hoofdstuksgewijs vastgestelde netto-lasten zullen de verklarende factoren moeten worden gezocht.

AUSTIN

let eens op
hoeveel U er
op de weg
.ziet

R. S. STOKVIS & ZONEN N.V.
140 dealers en subdealers,
overal in Nederland.

Zouden deze onderzoeken resultaat opleveren, dan zouden de oorzaken ⁴⁾ van de financiële behoeften der gemeenten en de mate van invloed welke zij kwantitatief hebben voor een groot deel vaststaan. Hierop zou dan een financieringsregeling (via het Rijk of via een eigen belastinggebied) zijn te baseren. Voor afwijkingen veroorzaakt door bijzondere omstandigheden in een bepaalde gemeente, zouden voor deze gemeente speciale voorzieningen moeten worden getroffen.

2. Daarnaast zou o.i. moeten worden getracht voor een groot aantal gemeenten van uiteenlopende bevolkingsomvang de lasten per functie ⁵⁾, en hun samenstelling naar kostensoorten, zo nauwkeurig mogelijk vast te stellen. Waar dit voorlopig nog niet mogelijk is, zullen in ieder geval de personeelslasten per functie ter plaatse kunnen worden opgemaakt. De op één van de twee wijzen vastgestelde lasten (in uitgebreide of beperkte zin) per functie, zullen weer volgens de hierboven vermelde methode moeten worden bewerkt. De resultaten van dit onderzoek zouden moeten worden gecombineerd met die genoemd onder 1.

Deze wijze van aanpak van het vraagstuk heeft naar onze mening het voordeel, dat de uitkeringen aan een bepaalde gemeente gezien worden in het kader van het grote geheel en, in principe, niet gebaseerd worden op uitkeringen aan deze gemeente in het verleden. Bij een slagen van de onderzoeken — en de resultaten van de proefonderzoeken doen ons enigszins hoopvol gestemd zijn — zal men immers vergelijkingscriteria vinden waarop de financiering kan worden gebaseerd. Afwijkingen van deze vergelijkingscriteria zullen op hun oorzaken moeten worden onderzocht, om hiervoor aparte voorzieningen te kunnen treffen.

De hierboven aangeduide weg is een moeizame. En het resultaat staat niet vast. Deze weg biedt echter een mogelijkheid om de regeling van de financiële verhouding tussen Rijk en gemeenten te baseren op de financiële behoeften der gemeenten, welk begrip een diepere betekenis krijgt door het normatieve karakter, dat de analyses er aan kunnen geven.

⁴⁾ Ten overvloede wordt opgemerkt dat dit niet alleen de bevolkingsomvang behoeft te zijn en zal zijn, zoals mogelijk de grafieken suggereren.

⁵⁾ Dit geldt met betrekking tot het gehele gemeentelijke apparaat, dus voor alle takken van dienst.

Ontwikkeling van het luchtvrachtvervoer

Naast de voortdurende groei van het vervoer van passagiers per vliegtuig, trekt de ontwikkeling van het luchtvrachtvervoer de aandacht. De recentelijk door de K.L.M. gepubliceerde vervoerscijfers voor het afgelopen jaar, nl.

	1951	1952
Passagiers	499.194	517.075
Vracht	12.870.030 kg	14.348.841 kg
Post	1.516.000 „	1.977.287 „

bewijzen, dat onze nationale luchtvaartmaatschappij in de staag groeiende stroom van goederen, welke door de lucht vervoerd wordt, haar aandeel heeft.

Hoewel uiteraard het potentieel in de Verenigde Staten groter en de omstandigheden — een uitgestrekt, niet door tal van landgrenzen verdeeld gebied — gunstiger zijn dan in Europa, verdient de groei, die het luchtvrachtvervoer daar te lande toont, nochtans de aandacht. Tot oordelen bevoegden voorspellen dat in tien jaar tijds de inkomsten uit hoofde van het goederenvervoer door de lucht, die van het passagiersvervoer zullen overtreffen. Men grondt deze overtuiging op de snelle groei die eerstgenoemd vervoer in de achterliggende jaren toont. Een typisch voorbeeld levert American Airlines. Deze luchtvaartmaatschappij vervoerde in twee achtereenvolgende maanden recentelijk meer dan 4 mln tonmijlen luchtvracht. In November jl. vlogen American Airlines in totaal 4.283.863 t/m, d.w.z. 30 pCt meer dan in November 1951 en slechts 7 pCt minder dan in October jl. Gedurende de eerste elf maanden van het afgelopen jaar nam de door deze maatschappij vervoerde hoeveelheid goederen met 25 pCt toe, het postvervoer steeg met 14,6 pCt en de zgn. „air express” met 8 pCt. De door de Pacific Northern Airlines vervoerde hoeveelheid luchtvracht toont in één jaar tijd een vermeerdering van 325 pCt, een wel uitzonderlijk grote stijging, maar de Frontier Airlines kunnen met een toename van 93 pCt eveneens met volvoering op het achterliggend jaar terugzien.

Ook op de transatlantische route neemt het goederenvervoer door de lucht snel in omvang toe. Gedurende de laatste vijf jaren steeg het vervoer in Westelijke richting van 496.816 t/m tot 1.719.214 t/m. Seaboard & Western voorspellen dan ook dat in 1955 het goederenvervoer, vergeleken met 1951, een stijging van tenminste 340 pCt te zien zal geven. In eerstgenoemd jaar hoopt deze maatschappij blijkens een mededeling van haar president, de heer Raymond A. Norden, de door haar bestelde Super Constellations op de transatlantische route in te zetten en zij verwacht dat alsdan 160 mln t/m zullen worden afgelegd. In 1960 zal laatstgenoemd cijfer tot 450 mln stijgen.

Wanneer in de toekomst speciaal daartoe geconstrueerde toestellen vijftig tons lading kunnen vervoeren en men er in geslaagd is de netto-exploitatiekosten tot 4 dollarcenten per mijl terug te brengen, zal het luchtvrachtvervoer ongetwijfeld een verdere aanzienlijke uitbreiding ondergaan. In haar jaarverslag over 1951 wees de K.L.M. er op dat het vrachtvervoer zich in krachtig opgaande lijn blijft ontwikkelen. In het tijdvak 1949/51 steeg het van f 11 mln tot f 29 mln en ofschoon geen gedetailleerde cijfers voor de verschillende door haar bevlogen trajecten worden gepubliceerd, mag worden aangenomen dat de groei van het Nederlands vervoer, d.w.z. vervoer van of naar Nederland, tot deze ontwikkeling in aanzienlijke mate heeft bijgedragen. Ten aanzien van de verdere ontwikkeling is de K.L.M. blijkens het jaarverslag optimis-

tisch; de resultaten toonden aan dat het luchtvrachtvervoer naast dat van passagiers een steeds belangrijker plaats gaat innemen. De groei van het luchtvrachtvervoer was verleden jaar naar verhouding groter dan die van het passagiersvervoer.

Legden de verschillende luchtvaartmaatschappijen in 1919 in totaal 124.274 t/m af en was de hoeveelheid luchtvracht die in dat jaar vervoerd werd vrijwel te verwaarlozen, in 1929 was het aantal tonmijlen reeds tot 15.434.250 gestegen en bedroeg het aandeel der luchtvracht 10 pCt. In 1938 werden 142.915.100 t/m afgelegd; de luchtvracht vertegenwoordigde 7,5 pCt van het sterk gestegen totaal. Wederom tien jaren later bedroeg het aantal afgelegde tonmijlen 1.707.667.500, terwijl het aandeel der luchtvracht niet minder dan 17 pCt bedroeg. In 1950 ten slotte werden in totaal 2.236.932.000 tonmijlen afgelegd en van dit totaal nam de luchtvracht 21 pCt voor haar rekening. Inderdaad sprekende cijfers die de toenemende betekenis en groei van het goederenvervoer door de lucht duidelijk aantonen.

Dat de K.L.M. de mogelijkheden van een zich staag uitbreidend luchtvrachtpotentieel allermindst onderschat, blijkt uit de bestelling van DC-6A vrachtvliegtuigen, zgn. „Liftmasters”, d.w.z. het vrachttype van de DC-6B. Van dit type, dat een laadvermogen van ruim 11 tons heeft, werden verleden jaar zeven stuks besteld. Vliegtuigen met straalaandrijving zullen naar het oordeel van Dr Plesman in toenemende getale worden ingezet en in 1957/58 uit een oogpunt van economische exploitatie tastbare voordelen bieden. In 1956 zullen, volgens deze bij uitstek tot oordelen bevoegde deskundige, vliegtuigen met schroefturbines, die vermoedelijk nog voordeliger in exploitatie zullen zijn dan de zgn. „pure-jet” toestellen op groter schaal hun intrede in de civiele luchtvaart doen. Men rekent in luchtvaartkringen met perioden van zeven jaren; Dr Plesman wijst er in dit verband op dat wij thans in de vijfde zevenjarige periode zijn. De verwachting dat over een vijftiental jaren vliegtuigen door atoomenergie gedreven kunnen worden, is stellig geen utopie. Een nog verder liggende mogelijkheid is de met zware olie gestookte turbine als voortstuwingswerktuig voor de vlieg-machine. Indien en wanneer deze mogelijkheid verwezenlijkt wordt, zal zich zulks in een aanmerkelijk goedkoper exploitatie weerspiegelen en het volume der door de lucht vervoerde lading dienovereenkomstig doen toenemen.

De bekende vliegtuigbouwers, de Douglas Aircraft Company onderschrijven deze prognose. Blijkens een door haar verrichte „economic and equipment study” zal in 1960 de totale hoeveelheid vervoerde luchtvracht zesmaal groter zijn dan thans reeds het geval is. Bij haar prognose gaat de Douglas Aircraft er van uit dat de vervoerskosten tot 12 dollarcent per tonmijl zullen dalen, een verlaging die binnen de eerstvolgende zeven jaar kan worden bereikt. Voortgezette verlaging der directe exploitatiekosten zullen uiteraard tot uitbreiding van het vervoer leiden en in dit opzicht zullen, naar het oordeel van Douglas Aircraft de turbo-prop machines een nieuw tijdperk inleiden. Willen de turbines volledig tot hun recht komen, dan zal het echter noodzakelijk zijn toestellen te bouwen die op een snelheid van 500 mph berekend zijn en op 4.000 voet hoogte vliegen.

Douglas Aircraft meent dat in 1960 de luchtvracht twee derden van de omvang van het passagiersvervoer zal

hebben en dat stellig de tijd zal komen dat de omvang van het goederenvervoer groter zal zijn dan dat van passagiers. De staag voortschrijdende techniek wettigt de verwachting dat de perfectionering der voortstuwingswerktuigen een aanzienlijk goedkoper exploitatie in een betrekkelijk nabije toekomst mogelijk zal maken. Dan zal het vliegtuig in staat zijn snel en tegen alleszins redelijke tarieven een uitgebreid assortiment van goederen te vervoeren en de hoeveelheid luchtvracht die blijkens het jaarverslag over 1951 van de International Civil Organisation toen reeds één kwart van het totale vervoer der geregelde luchtvaartdiensten vertegenwoordigde en in het verslagjaar met 33 pCt toenam, ongetwijfeld een verdere snelle groei te zien geven.

Niet uit het oog mag worden verloren dat, ofschoon de luchtvracht van alle sectoren van de civiele luchtvaart de grootste toename te zien geeft, het aandeel der door de lucht vervoerde lading in het totale wereldgoederenvervoer nog slechts gering is. Bovendien komen slechts bepaalde goederencategorieën voor luchtvervoer in aanmerking, zij het dat naarmate de vrachtkosten dalen ook in dit opzicht het laatste woord nog allerminst is gesproken. Hoezeer ook de tijd, dat het vliegtuig voor lading voornamelijk was aangewezen op zeer waardevolle dan wel spoedig aan bederf onderhevige lading, reeds lang achter ons ligt en tal van goederen thans aan de luchtvaartdiensten worden toevertrouwd, staat het meest moderne van alle vervoermiddelen in dit opzicht toch nog slechts aan het begin ener ontwikkeling waarvan het einde vooralsnog niet is te zien, maar die niet te verwaarlozen mogelijkheden biedt. Mogelijkheden ook en vooral voor handel en industrie welke belangen immers bij uitstek gediend worden door snel, betrouwbaar en relatief goedkoop vervoer.

Dat luchtvervoer aan deze eisen thans reeds in tal van gevallen beantwoordt, moge met een enkel voorbeeld worden aangetoond¹⁾. Een zending nylonkousen ter waarde van \$ 3.840 moet van Chicago naar Caracas worden verzonden. Maakt men gebruik van de land- en zee-route dan moet met de navolgende kosten rekening worden gehouden, t.w.: exportverpakkingkosten à raison van 50 dollarcenten per kubieke voet = \$ 20. Bij luchtvervoer vervallen deze kosten evenals uiteraard de vracht over het gewicht der emballage = \$ 10,80. Assurantiepremie van huis tot huis bij eerstgenoemde wijze van vervoer \$ 115,20; bij luchtvervoer \$ 5,85. Spoorvracht Chicago-verschepingshaven \$ 14,65; bij luchtvervoer echter \$ 49,20. Daarentegen vervallen bij laatstgenoemde wijze van vervoer de transportkosten van station van aankomst naar de laadplaats van het zeeschip à \$ 3. De zeevracht bedraagt \$ 67,50, de luchtvracht echter \$ 137,13. Tot dusver lijkt verzending door de lucht niet onaanzienlijk duurder, maar dit oordeel is voorbarig. Allereerst worden bij laatstgenoemde wijze van vervoer opnieuw \$ 3 bespaard voor het transport van de losplaats van het zeeschip naar de magazijnen van de ontvanger. Bovendien brengt de luchtvaartmaatschappij slechts \$ 1 zgn. „brokerage charges” in rekening, terwijl deze „pickings” in laad- en loshavens \$ 23,84 bedragen. Gebaseerd op het bruto gewicht der goederen (\$ 12 per kilo) bedragen de rechten bij land- en zeevervoer \$ 2.724. Worden de goederen door de lucht vervoerd, dan betaalt men slechts rechten over het netto gewicht = \$ 2.176,80. Rente vertegenwoordigt, bij het zoveel langer tijdverderend land- en zeevervoer, een bedrag van \$ 10; bij luchtvervoer slechts \$ 1. De totale kosten van fabriek tot franco magazijn

bedragen zodoende bij land- en zeevervoer \$ 2.981,19; bij luchtvervoer \$ 2.370,98.

Vooral in het prille stadium van goederenvervoer door de lucht vergeleek men voornamelijk de luchtvracht met de spoor- en zeevracht om dan te concluderen dat luchtvervoer aanmerkelijk duurder was. Men verwaarloosde, ten onrechte, de vooral op eerstgenoemde wijze van vervoer veelal naar verhouding zwaar drukkende bijkomende kosten. Thans weet men beter, getuige het sterk gevarieerd karakter der goederen, welke regelmatig en in toenemende hoeveelheden aan de luchtvaartmaatschappijen worden toevertrouwd. Men weet dat men bij luchtvervoer op zeer korte termijn bepaalde artikelen welke tot dusver in voorraad moesten worden gehouden, kan aanvoeren. Men beperkt zodoende de in voorraden vastgelegde middelen enerzijds en heeft bovendien het voordeel dat de factuurbedragen, dank zij het zoveel sneller vervoer, veel eerder binnenkomen. Al deze overwegingen dragen tot de toenemende populariteit en groei van het vrachtvervoer door de lucht bij en het is dan ook verklaarbaar dat allen die direct dan wel zijdelings bij de luchtvaart betrokken zijn met een verdere aanzienlijke uitbreiding rekening houden.

Zo o.a. de President der Port of New York Authority, die tussen nu en 1980 een stijging van het Amerikaans binnenlands vervoer met 496 pCt voorspelt. Hoezeer de verhoudingen daar te lande ook verschillen van die ten onzent, is het nochtans merkwaardig dat New York ten aanzien van de luchthavens decentraliseert en thans beschikt over vier grote luchthavens, t.w. New York International Airport, La Guardia Airport, Newark Airport en Teterboro Airport. Op de eerstgenoemde luchthaven heeft men o.a. de beschikking over een entrepot waar goederen onder de douaneversluiting kunnen worden opgeslagen. De vier luchthavens zijn zodanig aangelegd dat men zowel op het stuk van luchtvervoer als gronddienst faciliteiten kan bieden. Dank zij het gecoördineerd systeem van regionale luchthavens waarover New York beschikt, is men in staat niet slechts van en naar de inheemse industrie centra maar ook naar en van overzee veelvuldiger verzendingsmogelijkheden dan in welke andere luchthaven ook te bieden. Bijzondere aandacht schenkt de Port of New York Authority aan de grondbehandeling en er zijn dan ook plannen in voorbereiding om eerlang over te gaan tot de aanleg van wat in typisch Amerikaanse terminologie omschreven wordt als „the world's most modern aircargo terminals”.

Het programma der Port Authority voor regionale ontwikkeling der luchthavens voorziet o.a. in de instelling ener zgn. „Promotional Division” met als doelstelling het verlenen van diensten zo aan de luchtvaartmaatschappijen zelve als aan haar cliëntèle. Voorts in het leggen en onderhouden van contact met alle bij de buitenlandse handel betrokken ondernemingen teneinde een vlugge en efficiënte behandeling der goederen op de luchthavens te waarborgen. Het uitgeven van een „Guide to Air Shipping via the Port of New York” en ten slotte in een taakverdeling voor elk der vier luchthavens waardoor al naar gelang der meerdere of mindere geschiktheid één of meer categorieën van het toenemend vrachtvervoer door hen kan worden verzorgd. Douanebehandeling, grondvervoer etc. dienen naar de President der Port Authority terecht meent in zo snel mogelijk tempo te geschieden en te worden aangepast aan de „premium transportation” welke de luchtvaartmaatschappijen bieden. Immers, het voordeel dat luchtvervoer biedt gaat geheel of gedeeltelijk verloren indien de grondbehande-

¹⁾ Aan „Air Transportation” ontleend.

ling, wat snelheid en accuratesse betreft, tekort schiet. Op deze wijze zullen de vier luchthavens binnen een straal van 15 mijl van het haventerritoir als één modern, goed gecoördineerd en soepel regionaal systeem functionneren en aan de eisen, die het groeiend luchtvrachtvervoer stelt, kunnen voldoen.

Vliegen is toch goedkoper! Deze slagzin onzer nationale luchtvaartmaatschappij geldt waarlijk niet alleen voor het passagiersvervoer maar tenminste evenzeer voor het goederenvervoer door de lucht dat ondanks de snelle groei in de achterliggende jaren nochtans, indien de voortekenen niet bedriegen, in een niet te verre toekomst de omvang van het passagiersvervoer zal evenaren, zo niet voorbij streven. De snelle ontwikkeling der voortstuwingsstechniek staat er borg voor dat de schroefturbine, overeenkomstig de voorspelling van Dr Plesman, over enkele jaren op grote schaal toepassing zal vinden en de exploitatiekosten aanmerkelijk zal verlagen. En dit is slechts een étape op de weg die naar groter efficiëntie en dienovereenkomstig goedkoper, sneller en veiliger vervoer zal leiden en het vliegtuig in waarheid zal stempelen tot het ideale vervoermiddel par excellence.

Rotterdam.

C. VERMEY.

LONDON LETTER

Economists and statisticians, as such, have no interest in hearing the first cuckoo in Spring, but there is a creature called forecaster budgeti to which I would like to draw your attention. This creature, distinguished by its large ears and its fantastic attentiveness to the calls of the chancellor exchequeri emits heterogeneous sounds during the early season. Upon hearing the long mating call of the chancellor exchequeri — heard this year on April 14 — the forecaster undergoes a transformation. Either the face turns red, and the creature is observed digging holes and burying pieces of paper or it can be seen with distended chest crowing like mad. This year there can be little crowing for usually the exchequeri bird makes cries of „more tax, more tax” and on rarer occasions he varies the song with a slight note or two of „tax cut”, but this Spring the „more tax, more tax” call was absent and the whole theme was on „tax cuts”. Not for years has such an insistent and pleasant song been heard. So peculiar and unexpected was the call that some of the forecasters budgeti became immediately transformed into forecasters electioni (autumnalis).

Certainly with the Russians having discovered the words „yes” and „peace” in their vocabularies Churchill could stage a campaign showing himself as an old war-horse but not, as certain sections of the Labour Party accused him at the last election, as a warmonger. Doubtless he could parade as the peace-monger. Then there have been concessions from the irritating limitations of the ration book. This would carry weight with shop assistants and housewives. By Autumn, we shall be in a more joyful mood, the Summer will, we hope, have raised our spirits. Peace should be more tangible than now; prices should be lower because of present adjustments in commodity prices. And the Coronation will have brought some colour into our lives bringing credit to the government in power. An Autumn election is possible — no more than that at present — and there is a possibility that an official statement will be issued which will make red the faces of the forecasters electioni (autumnalis).

And so we return to the red-faced forecaster budgeti.

For the record, income tax is down by 6d in the £, purchase tax on most goods is reduced by 25 per cent. Initial allowances have been restored, albeit at a lower level than before. Excess Profits Levy, not yet grown to full administrative maturity is condemned to death next January. Sugar rationing is to be abolished soon. Something for everybody. Or at least so I thought until I went to the photographers when my praise for the Budget was cut short by a peremptory order to look in the window. There was a stock of cameras which would have to be reduced in price by the shopkeeper taking a smaller profit. It has been computed that the shopkeepers of this country will bear a diminution of profits of £ 25 millions because of the present concessions. But if they are able to sell more because of lower prices they might easily be in a better position than before.

The Budget is remarkable, not only for the actual remission of tax, but also for the promise of more to come. A reduction of 25 per cent in each of the three standards of purchase tax indicates that the chancellor is hoping to abolish this tax altogether. This suggestion explains why no attempt was made to eliminate the many anomalies. Of course, in order to dispense even eventually with £ 300 millions we must fulfill the chancellor's condition to produce more. Much more...

The reduction of 6d in the standard rate of income tax is recognised by most, including the chancellor, as a beginning which it is desirable to continue. The abolition of EPL later is a hope of things to come.

What has been the general reaction? On the one side — the government side — there has been thankfulness mingled ever and anon with a wistfulness that the chancellor was not able to dispense even bigger largesse. This school acknowledges that the chancellor is making a gamble; but it considers if a fair shot.

The other side, mainly the opposition loathe the proposals on principle. At first they were nonplussed by such a move. They had condemned the abolition of the initial allowances last year and could hardly change front now. All they could do was to display pleasure at the chancellor's belated conversion. They had also labelled EPL as a thoroughly bad tax thereby losing the argument that rearmament profits should be taxed. The chancellor has apparently again followed their advice. The opposition can hardly attack a reduction in income tax; the most they could do was to say how much more tax relief a high-salaried worker would get than a lower wage earner. And, of course, that the lowest income groups would get no relief from this source at all. If the lowest paid workers can obtain no relief in this fashion the only way to help them would be to give them a subsidy at the expense of the taxpayers. If in every Budget the lowest paid workers are to be helped we should come to the egalitarian state for low wages plus subsidies would eventually equal higher wages less tax. I must remember to put this point to a Socialist foreman I know. The other line that the opposition is taking is that the improvement in overseas trade and the better gold and dollar reserves position are due more to changed conditions in the outside world rather than in any merit of the Tories. If then conditions change, so they say, the Budget could be made to look silly if not foolhardy. But every chancellor has to make his assumptions, and they can always be challenged.

The main theme of the Budget is supposed to be bigger incentives. Does it measure up to this description? So far as companies are concerned, they have some incentives

both immediate and prospective. If the concessions result in big increases in dividend payments, there will be a howl from the workers for more wages. Such a turn would obviously be inflationary. So far as individuals are concerned the incentives are less powerful. As a married man with wife and two children — usually taken as a typical household — can earn up to £ 500 per year before paying any tax, income tax concessions have no influence. Supposing he is able — subject to the reservations familiar to readers of these Letters — to increase his income to £ 600 by greater production, he will receive out of the extra £ 100 the sum of £ 89 net after tax instead of £ 87. And even if he were earning £ 900 and could pull down £ 1,000 he would pay on the marginal £ 100, tax of £ 27 instead of £ 29.

The individuals have another chance of the incentive of a better purchasing power because of reduced purchase tax. The total cost to the Exchequer is reckoned to be £ 60 million. Spread over 50 million people it is worth 24s per person or 6d per person per week; our typical unit gets an average of 2s per week.

But that is the average benefit. Many will receive more and many much less. A person buying the cheapest car will save £ 34 in tax. Now, that is equal to a good many 24s. The bulk of the population will get an advantage of perhaps 3d per week, or not quite a couple of cigarettes.

The Budget can be summed up as a gamble — a justifiable gamble at this stage. It is an incentive budget, but if we can have enough budgets of this type, and let us not forget last year's concessions, the total effect might be substantial. The Tories will have slain another one of the Socialists' slogans. If ever the Geddes axe is mentioned the Tories will be able to talk of the Butler axe.

London, April 17, 1953.

HENRY HAKE.

AANTEKENINGEN

Geldpolitiek en de Londense geldmarkt

Vele landen maken gebruik van geldpolitiek teneinde de nationale economie in een bepaalde richting te kunnen beïnvloeden. Dit omvat veranderingen in de discontorente, credietrestrictiemaatregelen en vrije marktpolitiek.

De Regering, c.q. de Centrale Bank, stelt de discontorente en beleningsrente-tarieven vast en deze beïnvloeden de geldmarkt, terwijl de particuliere banken de geldmarkt volgen met de door hen berekende rente. Er is dus een correlatie tussen het disconto en alle andere rentetarieven, terwijl het disconto bovendien invloed heeft op de kapitaalmarkt.

Het niveau van het disconto beheerst de geldmarkt, omdat wanneer het geldaanbod onvoldoende is, de markt altijd promessen en wissels kan verdisconteren bij de Centrale Bank tegen het officiële discontotarief; de markt moet ten allen tijde met deze eventualiteit rekening houden.

Indien de Centrale Bank de geldcirculatie wil verminderen, dan kan deze een schaarste op de geldmarkt teweeg brengen door schatkistpapier en wissels te verkopen. De particuliere banken worden dan gedwongen, indien zij geld nodig hebben, wissels bij de Centrale Bank te verdisconteren of hun leningen aan derden te beperken. Dit laatste gebeurt meestal wanneer de discontorente relatief hoog is. Indien men de geldcirculatie wil vergroten vindt de tegenovergestelde procedure plaats.

Gedurende vele jaren vóór November 1951 werd de Engelse geldpolitiek niet gevoerd met het oog op beïn-

vloeding van de nationale economie. Ofschoon de discontorente sedert 1939 op 2 pCt was vastgesteld, had dit geen noemenswaardige invloed op de Londense geldmarkt. Indien het geldaanbod niet voldoende was, kon men nl. altijd bij de zgn. „special buyer”, een agent van de Bank of England, promessen verdisconteren tegen de in de markt geldende rente, welke ongeveer $\frac{1}{2}$ pCt bedroeg.

Credietrestrictiemaatregelen beperkten zich gedurende enkele jaren vóór November 1951 tot officiële mededelingen dat het gewenst was bij credietverlening matigheid te betrachten.

Van de vrije marktpolitiek werd alleen gebruik gemaakt op de kapitaalmarkt toen in 1946 de toenmalige Kanselier van de Schatkist, Dr Hugh Dalton, de kapitaalmarkt zijn goedkoop-geldpolitiek wilde opdringen.

Toen de Conservatieve Regering in October 1951 aan het bewind kwam, besloot deze — om de woorden van de President van De Nederlandsche Bank te gebruiken — maatregelen van klassieke eenvoud toe te passen. Het disconto werd verhoogd; eerst tot $2\frac{1}{2}$ pCt en in Maart 1952 tot 4 pCt, terwijl transacties met de „special buyer” slechts op zeer beperkte schaal konden plaatsvinden, zodat de markt af en toe gedwongen was geld te lenen tegen het officiële tarief. Dit werd bovendien aangevuld door vrije markttransacties en door een gedeeltelijke consolidatie van de vlottende schuld.

Voorts nam de Regering credietrestrictiemaatregelen, waardoor credietverlening werd geconcentreerd op industrieën, die zich toeleggen op de uitvoer en de herbe wapening. Credieten voor consumptiedoelinden werden sterk beperkt en de contante betaling bij verkoop op afbetaling werd verhoogd.

Deze maatregelen hebben sinds hun introductie ruim een jaar geleden een definitieve vermindering van de geldcirculatie ten gevolge gehad.

De omvang van de credietverlening aan handel en industrie is teruggelopen. Niettegenstaande Engelsen bij voorkeur hun eigen woonhuis bezitten en de hypotheekbanken hierop zijn ingesteld, is het maximum voor nieuwe leningen verlaagd, hetgeen er toe heeft bijgedragen de prijs van huizen te doen dalen en de verkoop hiervan te bemoeilijken. De verkoop van nieuwe en tweede-hands auto's, meubilair en andere duurzame consumptiegoederen geschiedt hier te lande voornamelijk op afbetaling, doch de credietrestrictiemaatregelen hebben deze handel belangrijk gekortwiek en bijv. de prijzen van, tweede-hands auto's zijn aanzienlijk teruggelopen. Bovendien is het algemene prijsniveau veel minder gestegen dan men aanvankelijk had verwacht.

Gezien deze resultaten mag men concluderen dat deze zgn. klassieke maatregelen een bevredigend effect hebben gesorteerd op de Engelse economie. De huidige Regering kan ongetwijfeld voldaan zijn met het besluit, hetwelk een jaar geleden werd genomen, een positieve geldpolitiek te volgen.

Londen.

F. J. H. VOS.

Olie in het nabije Oosten ¹⁾

In weinige jaren is het nabije Oosten tot één van de belangrijkste producenten van aardolie en tot de belangrijkste petroleumexporteur van de wereld geworden. Vooral na de tweede wereldoorlog heeft de ontwikkeling een tempo aangenomen, dat zelfs de stoutste verwachtingen heeft overtroffen. Sinds 1949 is de productie van ruwe olie in dit gebied van ongeveer 70 mln ton tot meer

¹⁾ Ontleend aan de „Neue Zürcher Zeitung” van 15 Maart 1953.

dan 100 mln ton gestegen, d.i. met bijna 45 pCt. In het laatste jaar vóór de oorlog bedroeg de olieproductie in het nabije Oosten ongeveer 6,4 pCt van de totale wereldproductie, in 1951 was dat reeds 17 pCt en de tot heden bekend geworden cijfers over 1952 doen een nog groter aandeel verwachten.

Deze buitengewoon snelle opgang is nog opvallender als men het lage economische en technische ontwikkelingspeil in aanmerking neemt en als men bedenkt, dat de snelle groei bereikt is ondanks de sterke achteruitgang in de Iraanse olieproductie (van 16 mln ton in het eerste halfjaar van 1951 tot 0,7 mln ton in de overeenkomstige periode van 1952). De Iraanse olieproductie, die in 1950 nog 36 pCt van die in het nabije Oosten bedroeg, is door de andere landen — vooral door Arabië, Koeweit en Irak — in korte tijd vervangen. Saoedi-Arabië heeft de meeste overige producenten overvleugeld, zodat het nu met zijn jaarproductie van meer dan 40 mln ton achter de Verenigde Staten en Venezuela samen met Rusland op de derde plaats staat, dicht gevolgd door Koeweit. Vijftien jaar geleden beschikten Arabië noch Koeweit over een noemenswaardige eigen olie-industrie, en zelfs het toentertijd leidende Iran kon slechts iets meer dan 0,8 mln ton per maand produceren, tegen 2,7 mln ton per maand in het eerste kwartaal van 1951. De eerste boringen op Koeweit in 1936 waren een mislukking en nu bereikt dit gebied reeds een jaarlijkse productie van 38 mln ton!

De snelle expansie van de olieproductie vereist natuurlijk snelle uitbreiding van havens en pijpleidingen. Wat dat betreft zijn er indrukwekkende werken uitgevoerd. De bouw van raffinaderijen heeft niet in dit tempo plaatsgevonden, wat des te nadeliger bleek, toen de raffinaderij van Abadan met haar capaciteit van 25 mln ton per jaar in 1951 werd stilgelegd. In 1950 kon in het nabije Oosten nog ongeveer 43 mln ton, d.i. 48 pCt van de binnenlandse productie, verwerkt worden, in 1951 nog slechts ongeveer 33 mln ton. Eén van de oorzaken van de aarzende ontwikkeling van de bouw van raffinaderijen ligt hierin, dat Europa om economische en militaire redenen er steeds meer toe overgaat de benodigde ruwe olie zelf te raffineren. Terwijl de O.E.E.C.-landen in 1948/49 ongeveer 21 mln ton hebben verwerkt, brachten ze dit in 1950/51 reeds op 43 mln ton en in 1952/53 zal dit zelfs 59 mln ton bedragen; in vijf jaar tijds hebben deze landen het raffineren dus verdrievoudigd.

Het grootste deel van de olieproductie in het nabije Oosten wordt geëxporteerd, wat bij de jaarlijks ongeveer 10 pCt toenemende vraag geen bijzondere moeilijkheden oplevert. Sinds de Verenigde Staten — die nog niet zolang geleden een van de belangrijkste olieleveranciers waren — in 1949 de grootste importeurs zijn geworden en nadat naast Europa en het verre Oosten zelfs Zuid-amerikaanse landen olie betrekken uit het nabije Oosten, ontstonden er voor de exporteurs van dit gebied zeer gunstige mogelijkheden. Dat zij deze hebben benut, blijkt hieruit, dat zij sinds 1950 de belangrijkste leveranciers zijn geworden. Het nabije Oosten heeft in 1950 in totaal ongeveer 73 mln ton ruwe en geraffineerde olie uitgevoerd, wat vergeleken met het jaar tevoren een toename van circa 27 pCt betekent. De belangrijkste exporteurs waren in 1950 achtereenvolgens Iran, Saoedi-Arabië, Koeweit, Bahrein, Irak en Qatar. Intussen heeft het wegvallen van Iran, dat in het eerste halfjaar van 1951 nog dagelijks 20.000 ton ruwe olie en 60.000 ton geraffineerde producten had geëxporteerd, natuurlijk

tot een aanzienlijke verschuiving, vooral ten gunste van Arabië en Koeweit, geleid.

De export is vooral gericht op het Westen, in 1950 nl. ongeveer 52 mln ton d.i. 72 pCt, waarvan $\frac{3}{4}$ in de vorm van ruwe olie. De belangrijkste afnemers waren Frankrijk met 13 mln, het Verenigd Koninkrijk met 11 mln en de Verenigde Staten met 6,3 mln ton; verder Italië en Nederland ieder met 5 mln ton. In totaal wordt de oliebehoefte van Europa tegenwoordig voor meer dan $\frac{3}{4}$ uit de bronnen van het nabije Oosten gedekt. Van de Oostelijke afnemers zijn Australië met 4,6 mln en India met 2,8 mln ton te noemen.

Het ligt voor de hand, dat de geweldig toegenomen aardolieproductie van het nabije Oosten en de steeds omvangrijker export ook op financieel gebied belangrijke gevolgen hebben. Dit is vooral het geval sinds het de regeringen gelukt is de concessieverdragen in hun voordeel te veranderen en hun aandeel in de opbrengsten aanzienlijk te verhogen. Saoedi-Arabië, Koeweit en Irak trekken uit hun petroleumbronnen per jaar in totaal globaal f 1,7 mrd; de olie-export van het nabije Oosten bedroeg in 1950 circa f 4,8 mrd.

Deze cijfers doen uitkomen welk een grote betekenis de olie in deze landen heeft en welke gevolgen het opdrogen van deze onvervangbare financiële bronnen zou hebben. Deze gevolgen zijn duidelijk te zien aan Iran, dat ongeveer $\frac{1}{10}$ van het nationaal inkomen uit de olie ontving en de budgetuitgaven voor meer dan 20 pCt en de deviezenbehoefte voor 65 tot 70 pCt uit de olie had gedekt, nu het deze inkomsten ontbeert.

Rectificatie

In het artikel „Gevolgen van de watersnood” van Dr W. L. Groeneveld Meijer („E.-S.B.” van 8 April 1953) is op blz. 263 rechts onderaan in het overzicht betreffende de Rijkspostspaarbank vermeld „Februari 1953”. Dit moet zijn „Januari 1953”.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

De spanning op de geldmarkt nam gedurende de verlageweek enigszins af. Van een volledige aanpassing van de markt aan de per 7 April verlaagde afgifteprijzen van de Agent kan echter nog steeds niet worden gesproken. De noteringen van papier met een looptijd van enkele maanden bewogen zich de afgelopen week bijv. in de nabijheid van $\frac{7}{8}$ pCt, d.i. $\frac{1}{8}$ pCt boven het afgiftedisconto voor nieuwe jaarspromessen. Voof callgeld bestond van de zijde van de geldgevers weliswaar nogal enige vraag, maar anderzijds was deze toch weer niet zo aanzienlijk, dat notering beneden het maximum van $\frac{3}{4}$ pCt kon worden verlaagd.

Dat er ook geldgevers waren, die in flinke mate nieuw papier bij de Agent afnemen, kan worden afgeleid uit het feit, dat het Ministerie van Financiën de afgifte van nieuw schatkistpapier voorlopig heeft stopgezet; De Nederlandsche Bank geeft uit haar portefeuille nu weer papier tegen dezelfde condities als de Agent af. In de tweede helft van 1952 werd deze politiek reeds op grote schaal toegepast; in dit kader daalde toen de schatkistpapierportefeuille van de centrale bank van f 800 mln op 7 Juli 1952 tot f 151 mln op 3 November 1952. Sindsdien bleef deze portefeuille onveranderd, terwijl zij nu van 7-13 April van f 515 tot f 142 mln daalde. De vraag

wordt nu wederom actueel, wat het Rijk zal doen, wanneer deze voorraad zou worden uitgeput.

De kapitaalmarkt.

Aan de daling van het aandelenkoersniveau sinds het openen van het vredesoffensief kwam, zoals uit onderstaande cijfers blijkt, althans voorlopig een einde. Ook in Wallstreet heeft de koersdaling zich per saldo de laatste weken niet verder voortgezet. Per 27 Maart, 6 April en 17 April jl. bedroeg Dow Jones Industrials achtereenvolgens: 287,3, 274,1 en 274,4. Het lijkt niet gewaagd een verband te zoeken tussen deze koersontwikkeling en het ontbreken van verdere praktische resultaten van de politieke ontspanning.

Op de obligatiemarkt blijft de tendentie naar boven gericht. Tal van feiten dragen er toe bij om bij de beleggers de indruk te versterken, dat obligaties momenteel aantrekkelijk zijn, zoals: de onzekerheid van aandelenbelegging in verband met de toekomstige conjuncturele ontwikkeling; de verlaging der korte rentestanden; het grote kassaldo van het Rijk; de thans aangekondigde vervroegde aflossing door het Rijk van een in Amerika opgenomen lening groot \$ 15 mln enz.

De „voorfinanciering” van nieuwe en/of oude overheidsobligaties met verkoop op termijn dezer stukken aan institutionele beleggers, zou, indien dit verschijnsel een grote omvang zou aannemen, zeer veel betekenis voor de gehele obligatiemarkt kunnen krijgen. Indien banken in hun portefeuilles langlopende overheidsschuld gaan opnemen, kan dit nl. een zeer sterk drukkend effect op de lange rentestand uitoefenen. Voornamelijk om deze reden was bijv. de rentevoet van staatsobligaties in de Verenigde Staten tot voor kort slechts 2 à 2½ pCt. Op de lange duur gezien, zouden de Nederlandse institutionele beleggers, die thans aan deze voorfinanciering meedoen, zich op deze wijze wel eens lelijk in eigen vlees kunnen snijden.

	10 April 1953	17 April 1953
Aand. indexcijfers.		
Algemeen	144,0	144,2
Industrie	202,9	202,9
Scheepvaart	160,0	163,4
Banken	128,1	128,3
Indon. aand.	49,0	47,6
Aandelen.		
A.K.U.	159%	162
Philips	155½	155
Unilever	184%	186½
H.A.L.	144	146
Amsterd. Rubber	89%	89%
H.V.A.	101½	98%
Kon. Petroleum	309½	317%
Staatsfondsen.		
2½ pCt N.W.S.	79%	79%
3-3½ pCt 1947	96 ³ / ₁₆	96%
3 pCt Invest. cert.	97 ⁷ / ₁₆	98
3½ pCt 1951	99½	100
3 pCt Dollarlening	95 ¹¹ / ₁₆	96%
Diverse obligaties.		
3½ pCt Gem. R'dam 1937 VI ...	99%	99½
3½ pCt Bataafsche Petr.	100 ¹ / ₁₆	100%
3½ pCt Philips 1948	99½	99 ⁹ / ₁₆
3½ pCt Westl. Hyp. Bank	99%	94½

J. C. BREZET.

STATISTIEKEN

SPECIFICATIE DER EMISSIES IN JANUARI EN FEBRUARI 1953
(Bedragen in duizenden guldens; koersen en rentevoeten in pCt)

Naam	Bedrag (nominaal)	Koers	Bedrag (reëel)	Rentevoet	Loop-tijd
Januari.					
Obligaties.					
<i>Overheid:</i>					
Investeringscertificaten	21	100	21	3	16 ³ / ₄
Gemeente Amsterdam	10.000	100	10.000	4	30 ³ / ₄
<i>Particulieren:</i>					
Vereniging tot Christelijk Hulpbetoon aan blinden, Utrecht	100	100	100	4½	25 ³ / ₄
Vereniging „Zoekt het Verloren”, Rotterdam	125	100	125	4½	25 ³ / ₄
N.V. „Lijmpf”, Leeuwarden	1.750 ³ / ₄	100½	1.759	4½	15 ³ / ₄
Aandelen.					
Administratiekantoor „Units” N.V., Rotterdam	500	225	1.275		
Februari.					
Obligaties.					
<i>Overheid:</i>					
Investeringscertificaten	37	100	37	3	16 ³ / ₄
<i>Particulieren:</i>					
Groninger Industriële Crediet Bank N.V., Groningen	600	99	594	4½	25 ³ / ₄
Groninger Financieringsbank N.V., Middelstum.	300 ³ / ₄	100	300	5	18 ³ / ₄
Aandelen.					
Groninger Industriële Crediet Bank N.V., Groningen	300	100	300		
Hollandsche Sociëteit van Levensverzekeringen N.V., Amsterdam	1.000	145	1.450		
N.V. Electro Zuur- en Waterstof-fabriek, Amsterdam	500	125	625		
N.V. Zuid-Hollandsche Bierbrouwerij, 's-Gravenhage	360	100	360		

1) Versterkte en/of vervroegde gehele of gedeeltelijke aflossing te allen tijde toegestaan.

2) Versterkte en/of vervroegde gehele of gedeeltelijke aflossing van zekere datum af toegestaan.

3) Waarvan reeds op inschrijvingsvoorwaarden geplaatst f 500.000.

4) Waarvan reeds op inschrijvingsvoorwaarden geplaatst f 33.500.

EMISSIES IN 1953

(Reële bedragen in duizenden guldens)

Maand	Obligaties	Aandelen	Totaal	Waarvan conversies	Uit omzetting van andere beleggingen en geblokkeerd tegoed	Nieuw geld
Januari	12.005	1.275	13.280	—	21	13.259
Februari	931	2.735	3.666	—	37	3.629

GECOMBINEERDE MAANDSTAAT VAN DE DRIE NEDERLANDSE GROTE BANKEN EN VAN HET NEDERLANDSE BEDRIJF VAN DE NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ¹⁾

(in miljoenen guldens)	Nederlandse Banken		Nederl. Banken en Nederl. Handel-Maatschappij	
	31 Jan. 1953 ²⁾	28 Febr. 1953	31 Jan. 1953 ²⁾	28 Febr. 1953
Activa:				
Kas, kassiers en daggeldleningen	48	84	69	99
Nederlands schatkistpapier	1.632	2.119	2.363	2.859
	1.680	2.203	2.432	2.958
Ander overheidspapier	18	67	34	82
Wissels	17	26	25	33
Bankiers in binnen- en buitenland	79	127	102	153
Prolongatiën en voorschotten tegen effecten	62	87	83	108
	176	307	244	376
Debiteuren	561	806	744	979
Effecten en syndicaten	75	86	85	94
Deelnemingen (incl. voorschotten)	7	14	13	20
	643	906	842	1.093
Gebouwen	—	5	3	8
Diverse rekeningen	—	—	—	—
Belegde bestemmingsreserven	—	—	—	—
	2.501	3.422	3.521	4.436
Passiva:				
Crediteuren	1.946	2.548	2.606	3.208
Wissels	11	16	12	18
Deposito's op termijn	297	533	548	782
Kassiers en genomen daggeldleningen	—	5	1	8
Diverse rekeningen	62	64	81	76
Bestemmingsreserven	—	—	—	—
	2.316	3.166	3.248	4.092
Aandelenkapitaal	120	169	180	229
Reserve	65	88	93	116
	2.501	3.422	3.521	4.436

1) In verband met afrondingen behoeft de som der afzonderlijke posten niet met het eindtotaal overeen te stemmen.

2) Exclusief De Twentsche Bank die over Januari 1953 geen maandstaat heeft gepubliceerd.

Abonneert U op de E.-S.B.

Plaats	Per	Schriftelijk en t.t.	
		Aankoop	Verkoop
Brussel	100 B.fr.	7,54	7,66
Frankfort a/Main	100 D.M.	90,39	90,57
Kopenhagen	100 D.Kr.	54,86	55,16
Lissabon	100 Escud.	13,15	13,28
Londen	1 £	10,56	10,72
Montreal (t.t.)	1 Can. \$	3,85 ^{1/2}	3,87 ^{1/2}
Montreal (luchtpost)	1 Can. \$	3,85	3,87 ^{1/2}
Montreal (zeepost)	1 Can. \$	3,84 ^{1/2}	3,87 ^{1/2}
New York (t.t.)	1 U.S. \$	3,77	3,83
Oslo	100 N.Kr.	53,05	53,33
Parijs	100 Fr.fr.	1,077	1,095
Praag	100 Kcs	7,58	7,62
Stockholm	100 Z.Kr.	72,86	74,05
Zürich („accoord” - frs)	100 Z.fr.	86,24	87,56
Zürich (vrije frs)	100 Z.fr.	86,71	87,09

Nationale Handelsbank, N.V.

Amsterdam — Rotterdam — 's-Gravenhage

Alle Bank- en Effectenzaken

beschikbare krachten

JONG DOCTORANDUS ECONOMIE

R. K., met enige ervaring, zoekt passende werkkring, bij voorkeur op accountants- of belastingkantoor.

Br. no. E.S.B. 17-5, Bur. v. d. blad, Postbus 42, Schiedam.

Zoekt U een Leider voor Uw bedrijf?

Steller van deze annonce heeft een technische opleiding, gevolgd door een rijke ervaring op gebied van bedrijfsorganisatie in sterk uiteenlopende fabricagemethoden, zowel in metaal als niet-metaal, zowel enkel-, serie- als massafabricage. Hij is ook bekend met onderhoud van bedrijfsoutillages. Hij heeft ervaring in bedrijfsadministratie (ook Hollerith), budgettering, planning en ook in de commerciële kant van het bedrijf. Hij is gewend goed met groot personeel om te gaan.

Hij zag zich gaarne geplaatst als

DIRECTEUR VAN EEN FABRIEK

of in een overeenkomende functie.

Uw schrijven onder no. E.S.B. 17-4, Bur. v. d. blad, Postbus 42, Schiedam, ziet hij met belangstelling tegemoet.

vacatures

Grote Chemische Fabrik in het Westen (des lands zoekt een

DIRECTIE-ASSISTENT

in het bijzonder voor exportzaken. In geval van academische vorming wordt vooral gedacht aan een jurist. Enige ervaring gewenst. Leeftijd niet ouder dan 35 jaar.

Candidaten worden uitgenodigd hun met de hand geschreven brieven, gemerkt EXP te richten aan: Psychotechnisch Adviesbureau Ir H. J. Kolkman psych. drs, Groothandelsgebouw B 7, Rotterdam.

N.V. POLAK & SCHWARZ'S ESSENCEFABRIEKEN - ZAANDAM

Ter assistentie van de Chef van onze afdeling Bedrijfsorganisatie kan geplaatst worden een

BEDRIJFSECONOOM

Voor deze functie wordt gedacht aan een juist afgestudeerd econoom of aan iemand met minstens Middelbare Schoolopleiding, die in de praktijk is geschoold op bedrijfsorganisatorisch gebied. Vereist is een grote belangstelling voor organisatie- en efficiencyproblemen.

Eigenhandig geschreven brieven met foto te richten aan afd. Personeelszaken.

De N.V. Electriciteitsfabriek IJsselcentrale, te Zwolle, zoekt als

SECRETARIS DER DIRECTIE

een sociaal-econoom (Dr of Drs) met ervaring bij groot industrieel bedrijf. Leeftijd ± 35 jaar.

Sollicitaties met uitvoerige inlichtingen omtrent levensloop en opleiding onder bijvoeging van recente pasfoto vóór 10 Mei a.s. in te zenden aan de Directie der N.V.

Ook voor Beschikbare Krachten is een annonce in „Economisch-Statistische Berichten”, de aangewezen weg. Annonces, waarvan de tekst 's Maandags in ons bezit is, kunnen, plaatsruimte voorbehouden, in het nummer van dezelfde week worden opgenomen.